

Autoreferat

1. Imię i nazwisko

Magdalena Ochwat

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- **2009** – doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, Uniwersytet Śląski w Katowicach, na podstawie rozprawy doktorskiej pod tytułem *Paradoks w poezji księży: Jana Twardowskiego, Janusza Pasierba, Wacława Oszajcy* (promotor: prof. dr hab. Ewa Jaskółowa, recenzentki: prof. dr hab. Danuta Opacka-Walasek, prof. dr hab. Anna Węgrzyniak);
- **2004** – magister filologii polskiej, na podstawie pracy magisterskiej pod tytułem *Poezja paradoksu – paradoks w poezji. O liryce ks. Jana Twardowskiego* (promotor: prof. dr hab. Marian Kisiel, recenzent: prof. dr hab. Bogdan Zeler).

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych

Stanowiska naukowe:

- **od 2024** – adiunkt w Instytucie Polonistyki, Wydział Humanistyczny UŚ
- **od 2019** – adiunkt w Instytucie Literaturoznawstwa, Wydział Humanistyczny UŚ
- **2010–2019** – adiunkt w Katedrze Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej, Wydział Filologiczny UŚ
- **2008–2010** – asystent w Katedrze Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej, Wydział Filologiczny UŚ

Funkcje administracyjne i organizacyjne powierzone przez władze Uczelni:

- **od 2025** – wicedyrektor Interdyscyplinarnego Centrum Badań nad Edukacją Humanistyczną UŚ
- **od 2024** – sekretarz Rady ds. Kryzysu Klimatyczno-Środowiskowego UŚ
- **od 2020** – opiekun praktyk zawodowych (filologia polska, specjalność nauczycielska)
- **2016–2024** – pełnomocnik rektora ds. współpracy ze szkołami
- **2011–2016** – dyrektor Gabinetu Rektora UŚ oraz asystent Przewodniczącego Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich
- **2008–2011** – rzecznik prasowy UŚ

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Omówienie to winno zarówno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w przypadku gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej.

Badania naukowe, które prowadzę, lokują mnie w dynamicznie rozwijającym się, interdyscyplinarnym nurcie humanistyki środowiskowej (*environmental humanities*), podejmującym refleksję nad relacjami i współzależnościami człowieka i świata pozaludzkiego. Humanistyka ta analizuje sposoby zamieszkiwania świata, utrwalone w kulturze, literaturze i sztuce, a także poszukuje nowych form myślenia i praktykowania odpowiedzialności wobec planety w dobie kryzysu klimatyczno-środowiskowego. Moje badania wpisują się w tę perspektywę i sytuują się na styku ekokrytyki, filozofii środowiskowej, historii środowiskowej, antropologii, geografii społecznej, ekologii politycznej czy ekoekonomii, posiadają zarazem specyficzny, polonistyczny profil. Skupiam się na tym, w jaki sposób dydaktyka polonistyczna może kształtować świadomość klimatyczną, wzmacniać postawy solidarnościowe wobec przyrody oraz inspirować do działań społecznie transformacyjnych.

Osiągnięciem naukowym, które chciałabym przedstawić jako podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, jest autorska monografia naukowa pt. *Więcej-niż-tylko-ludzkie lekcje języka polskiego. Edukacja polonistyczna w czasach kryzysu klimatycznego* (Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2025, <https://doi.org/10.31261/PN.4222>).

Zarys monografii *Więcej-niż-tylko-ludzkie lekcje języka polskiego. Edukacja polonistyczna w czasach kryzysu klimatycznego* wyłaniał się stopniowo, w miarę jak moje zainteresowania badawcze dotyczące edukacji klimatyczno-środowiskowej w Polsce utwierdzały mnie w przekonaniu, że nie nastąpi przebudzenie ku społeczeństwu ekologicznemu, jeśli w ten proces nie włączy się edukacja, a w jej ramach przedmioty humanistyczne, w tym język polski. Walka z kryzysem klimatyczno-środowiskowym bez udziału humanistyki nie może się powieść.

Przedmioty przyrodnicze, choć tradycyjnie kojarzone z edukacją środowiskową, przyczyniają się przede wszystkim do poszerzania wiedzy, która nie zawsze przekłada się na style życia i wyznawane wartości. Tymczasem współczesna humanistyka – zaangażowana i publiczna – zmierza w stronę „zmiany świadomości” i „społecznej transformacji”, jak pisała

Ewa Domańska w artykule *Humanistyka ekologiczna*, a szkolna polonistyka dysponuje szczególnym potencjałem: może kształtować postawy, dyspozycje do działania, poszerzać wrażliwość i wyobraźnię, transformować kulturowo na rzecz wyhamowania katastrofalnych wobec Ziemi zachowań.

Na kierunek moich zainteresowań naukowych istotny wpływ wywarła również sytuacja, w której znaleźliśmy się wszyscy – zarówno ludzcy, jak i nie-ludzcy aktorzy – w epoce szóstego wielkiego wymierania gatunków i późnego antropocenu. Żyjemy w rzeczywistości, w której topnieje wieczna zmarzlina, znikają kolejne gatunki zwierząt i roślin, rafy koralowe tracą barwy, a klimat podlega gwałtownym i trudnym do przewidzenia zmianom. Trudno nie zgodzić się z antropolożką Anną Tsing, która zauważa, że to właśnie kruchość stała się dziś podstawową cechą naszej kondycji i że musimy uczyć się życia „na ruinach kapitalizmu”. W tak obranej perspektywie za najważniejsze dla rozwoju moich zainteresowań badawczych oraz ukształtowania problematyki, którą obecnie się zajmuję, okazały się: raport IPCC z 2018 roku dotyczący globalnego ocieplenia o 1,5°C, książka prof. Ewy Bińczyk pt. *Epoka człowieka. Retoryka i marazm antropocenu* (2018) oraz cykl reportaży prasowych *Zmiana klimatu już tu jest*, publikowany w 2019 roku na łamach „Pisma. Magazynu Opinii”. Publikacje te gruntownie przebudowały mój warsztat badawczy. „Samoświadomość antropocenu” – jak określiła to amerykańska uczona Lynn Keller – stała się impulsem do zmiany mojego podejścia badawczego i wypracowania nowych metod pracy: w stronę praktyk nowej humanistyki i humanistyki środowiskowej (wiele zawdzięczam inspiracjom płynącym z myśli Donny Haraway, Bruna Latoura, Anny Tsing, Ryszarda Nycza, Ewy Domańskiej, Ewy Bińczyk, Anny Barcz, Julii Fiedorczuk). Zmieniłam zatem obszar swoich zainteresowań badawczych – zawiesiłam dotychczas prowadzone studia nad poezją religijną polskich kapłanów, które były tematem mojej rozprawy doktorskiej i pierwszej monografii (*Poezja paradoksów, paradoksy w poezji: poetycka teologia Jana Twardowskiego, Janusza Pasierba, Wacława Oszajcy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2014, ISBN 978-83-8012-333-5, s. 204). Przedmiot moich badań przesunął się od analiz polskiej poezji kapłańskiej ku aplikowaniu idei klimatyczno-środowiskowych w humanistyce polonistycznej, zwłaszcza w dydaktyce. Zmianie tej towarzyszyła również osobista przemiana – od duchowości zakorzenionej w metafizyce ku postawie akcentującej doświadczenie wspólnoty z naturą i poczucie jedności ze światem. Natura jawi mi się dziś jako istota bytu, a tę zmianę perspektywy odnajduję również w polskiej literaturze najnowszej (m.in. w twórczości Andrzeja Stasiuka, Olgi Tokarczuk, Urszuli Zajączkowskiej czy Małgorzaty Lebdy). Nowe warunki życia (jak pisała Naomi Klein – *zmiana*

klimatu zmienia wszystko) wymagają nie tylko innej duchowości, ale nowych strategii życia i kształcenia, odmiennych sposobów działania.

Konsekwencją zwrotu badawczego i światopoglądowego stała się również zmiana mojej przynależności dyscyplinowej. „Humanistyka polonistyczna”, jak określił ją Ryszard Nycz w tekście *Polonistyka: dyscyplinowe wstrząsy, potrzeby, uwarunkowania*, wyznaczyła mi nowy obszar pracy – z literaturoznawstwa przesłama do polonistyki. Język polski z kanonem tekstów, głównie należących do kultury polskiej, stanowi przecież kluczowy przedmiot w edukacji szkolnej, a dydaktyka literatury polskiej, posiadająca już ponadstuletnią tradycję, jest istotną subdyscypliną wiedzy polonistycznej. Jednocześnie badania nad dydaktyką literatury i polonistyką szkolną wciąż bywają dyskredytowane – mają niepewny status, budzą rezerwę „profesjonalnych” badaczy, a ponadto niebezpiecznie przekraczają granice uniwersytetu, wchodząc w obszar praktyki szkolnej. Nie są one jednak, jak utrzymują niektórzy, najmniej intelektualnie rozwijającą się częścią polonistyki. Przeciwnie – dydaktyka, czerpiąc z ustaleń wielu dziedzin (nauki humanistyczne, nauki społeczne, nauki przyrodnicze, nauki o sztuce), wyciąga istotne wnioski i posiada integracyjny charakter, który warto dziś docenić. W ramach polonistyki odnalazłam przyjazną przestrzeń dla swojego rozwoju i nowej działalności zaangażowanej w problemy środowiska, niepokoje klimatyczne i lokalne potrzeby społeczne.

Zmiana perspektywy badawczej zbiegła się w czasie z powstaniem w 2020 roku Interdyscyplinarnego Centrum Badań nad Edukacją Humanistyczną przy Uniwersytecie Śląskim (ICBEH) pod kierownictwem prof. Bernadety Niesporek-Szamburskiej. Centrum powołano w celu integrowania prac badawczych specjalistów z zakresu dydaktyk humanistycznych, a jego głównym zadaniem jest rozwijanie nowoczesnych metodologii wspierających spójne i harmonijne kształcenie nauczycieli w XXI wieku. W 2020 roku w ramach konkursu Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego pozyskaliśmy jako ICBEH grant *The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations* (HEC). W ramach działań projektowych we współpracy z dr Anną Guzy prowadziłam badania empiryczne, które zaowocowały przygotowaniem czterech raportów naukowych dotyczących postaw uczniów, nauczycieli i nauczycielek języka polskiego, rodziców oraz studentów wobec zmiany klimatu (dostępne on-line na stronie UŚ: <https://us.edu.pl/polonisci-wobec-zmian-klimatu-raport-naukowcow-z-us/>; <https://us.edu.pl/uczniowie-wobec-klimatu-konieczne-systemowe-zmiany-w-edukacji-raport-badaczy-z-us/>; <https://us.edu.pl/rodzice-wobec-zmian-klimatu-raport-naukowcow-z-us/>; <https://us.edu.pl/raport-studenci-wobec-zmian-klimatu/>). Wyniki tych badań wywarły istotny wpływ na ostateczny kształt mojego warsztatu badawczego i pozwoliły mi pozostać blisko

ziemi oraz realnych potrzeb szkolnych. Raporty stały się również podstawą powołania mnie przez prezydenta Katowic dra Marcina Krupę do zespołu ds. opracowania pilotażowego programu edukacji klimatycznej przy Urzędzie Miasta Katowice, realizowanego aktualnie w klasach siódmych we wszystkich samorządowych szkołach podstawowych w Katowicach.

Za kluczowe dla rozwijania moich zainteresowań środowiskowych na tym etapie (w latach 2022–2023) uważam także dyskusje w Szkole Ekopoetyki (założonej przy Instytucie Reportażu przez pisarkę i tłumaczkę Julię Fiedorczuk oraz reportażystę Filipa Springera), odbywające się w gronie uczestników i uczestniczek kursu oraz prowadzących zajęcia (przyrodznawców, humanistów, ekonomistów, poetów, reportażystów, pisarzy, reżyserów). To właśnie pod wpływem tych doświadczeń, inspiracji i spotkań rodziła się moja książka.

Kamieniem milowym stała się również wymiany poglądów w czasie Międzynarodowej Konferencji GEOlogos (czerwiec 2022; www.geologos.us.edu.pl), która odbyła się zdalnie w czasie pandemii COVID-19. Otrzymałam na jej organizację grant Ministerstwa Edukacji i Nauki w programie pt. *Doskonała Nauka* (umowa nr DNK/SP/514518/2021). Konferencja przyciągnęła prelegentów z wielu obszarów i dyscyplin: filozofii nauki, pedagogiki, geologii, przyrody, literaturoznawstwa, językoznawstwa, polonistyki, glottodydaktyki, a wygłoszone referaty umożliwiły zweryfikowanie stanu badań nad miejscem oraz rolą nowoczesnej humanistyki i edukacji polonistycznej mierzącej się z problemami współczesnego świata. Konferencja pozwoliła także na zidentyfikowanie obszarów wymagających dalszej, pogłębionej analizy – szczególnie w kontekście interdyscyplinarnych badań nad relacjami natury-kultury. Całość programowa składała się z trzech części – dwie z nich oscylowały wokół edukacji humanistycznej. Było to jedno z pierwszych w Polsce tego typu spotkań badaczy i praktyków z zakresu humanistyki środowiskowej skoncentrowane wokół zagadnień edukacji polonistycznej.

Kierowana nowymi teoriami i intuicjami opublikowałam jeszcze przed wydaniem monografii artykuły na temat **środowiskowej edukacji polonistycznej**. Były to:

✓ *Edukacja na rzecz klimatu przez fotografię i słowo. Przypadek „Gazety Strajkowej”* #3 („Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego” 2023, t. 32, s. 1–26, <https://doi.org/10.31261/TPDJP.2023.32.14>; wraz z Justyną Budzik i Piotrem Skubałą);

✓ *Prescriptum. GEOlogos. Edukacja humanistyczna w czasach antropocenu* („Postscriptum Polonistyczne” 2023, t. 31, nr 1, https://doi.org/10.31261/PS_P.2023.31.16);

✓ *Humanistyka odpornościowa w czasach katastrofy klimatycznej* („Postscriptum Polonistyczne” 2023, t. 32, nr 2, https://doi.org/10.31261/PS_P.2023.32.01);

✓ *Rozszczelnienie antropocenu. Nowy zwrot solidarnościowy w edukacji polonistycznej* („Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia” 2023, t. 14, nr 373, <https://doi.org/10.24917/20820909.14.12>);

✓ *Czy możliwe jest kształtowanie postaw proklimatycznych na lekcjach języka polskiego? Wyniki badań ankietowych* („Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego” 2022, t. 31, s. 1–22, <https://doi.org/10.31261/TPDJP.2022.31.13>; wraz z Anną Guzy);

✓ *Edukacja klimatyczno-ekologiczna na lekcjach języka polskiego w szkołach w Polsce (sprawozdanie z badań ankietowych)* (w: *Lesná pedagogika v škole a mimo nej: skúsenosti v krajinách V4*, red. Simona Borisová, Dana Kollárová, Alexandra Nagyová, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra 2022, s. 13–30; wraz z Anną Guzy);

✓ *Współmyślenie w humanistyce. Literackie ekokształcenie w epoce antropocenu* („Polonistyka. Innowacje” 2020, nr 12, <https://doi.org/10.14746/pi.2020.12.3>) – za który otrzymałam Nagrodę im. prof. Romana Czerneckiego w kategorii artykuł specjalistyczny w roku 2021;

✓ *Edukacja polonistyczna wobec kryzysu klimatycznego – rozpoznania i rekomendacje dydaktyczne* („Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio N – Educatio Nova” 2020, t. 5, <https://doi.org/10.17951/en.2020.5.185-204>).

Teksty te należały do jednych z pierwszych poświęconych problematyce środowiskowej w humanistyce polonistycznej, tym samym miały charakter nowatorski i stanowiły, w moim przekonaniu, istotny wkład w rozwój dydaktyki polonistycznej. Dopelniały one pionierską publikację Przemysława Czaplińskiego, Joanny Bednarek i Dawida Gostyńskiego z 2017 roku zarówno pod względem dydaktycznym, jak i metodycznym.

Celem **monografii** *Więcej-niż-tylko-ludzkie lekcje języka polskiego. Edukacja polonistyczna w czasach kryzysu klimatycznego* (tytuł nawiązuje do koncepcji *more-than-human* używanej w nowych nurtach humanistyki środowiskowej) jest przełożenie założeń nowej humanistyki – w szczególności humanistyki środowiskowej – na metodyczne możliwości i praktyczne implementacje w przestrzeni szkoły, zwłaszcza na lekcjach języka polskiego. Ogólny kierunek prowadzonych badań, w które wpisuje się monografia, ma charakter polonistyczny i wiąże się z rozszczelnianiem antropocentryzmu w szkolnej polonistyce oraz z próbą wydobywania z lektur szkolnych innych niż ludzkie form życia. Język polski jako przedmiot szkolny zbyt długo koncentrował się wyłącznie na sprawach *anthropos*,

pomijając wymiar więcej-niż-tylko-ludzki, który w dobie kryzysu klimatycznego staje się niezbędny do rozwijania wyobraźni ekologicznej i budowania odpowiedzialności wobec świata.

Przedstawione w monografii analizy pozwalają odpowiedzieć na najważniejsze pytania badawcze: Czy lekcje języka polskiego mogą się stać narzędziem edukacji środowiskowej? Czy i jak bardzo lekcje polskiego i kontakt z literaturą szkolną przyczyniają się do zmiany postaw wobec destrukcji środowiska oraz do kształtowania nowych sposobów zamieszkiwania planety? Jak czytać lektury szkolne w czasach kryzysu klimatycznego? W jaki sposób można rozszczelnić antropocentryzm i oddać zawłaszczone prawa innym formom życia? Jak uobecniać na lekcji języka polskiego problem karczowania lasów czy problem utraty bioróżnorodności wywołane działalnością człowieka? I wiele innych. Nie proponuję zamkniętych modeli interpretacyjnych ani sztywnych procedur analizy lektur szkolnych, lecz – szanując dotychczasowe ustalenia badaczy i badaczek dydaktyki literatury (m.in. Anny Janus-Sitarz, Ewy Jaskółowej, Doroty Michułki, Grażyny Tomaszewskiej, Małgorzaty Latoch-Zielińskiej, Dariusza Szczukowskiego, Piotra Kołodzieja, Marii Kwiatkowskiej-Ratajczak, Krzysztofa Koca) – wskazuję pewne możliwości czytania tekstów w duchu *eko*-logicznym. Moim celem naukowym jest rozwijanie badań nad możliwościami aplikacji założeń nowej humanistyki, w tym humanistyki środowiskowej, w dydaktyce polonistycznej. Prowadzone przeze mnie analizy teoretyczne i interpretacyjne zmierzają do ukazania potencjału dydaktyki literatury w praktykowaniu nowych perspektyw humanistycznych. Natomiast celem aplikacyjnym moich badań jest przełożenie tych ustaleń na praktyki lekturowe, które mogą być realizowane na lekcjach języka polskiego i wspierać kształtowanie postaw uczniów w obliczu kryzysu klimatycznego.

Monografię rozpoczynam od wstępu zatytułowanego „**Sumbiografia**” – sumy doświadczeń własnego, ucieleśnionego poznania, bycia w terenie oraz kolektywnych działań na styku dyscyplin, które wpłynęły na moje sposoby rozumienia przyrody, praktykowania nauki i zamieszkiwania Ziemi. Termin *sumbiografia* (od gr. *sumbiosis* – towarzystwo; *sumbion* – mieszkać razem; *sumbios* – żyć razem; *bios* – życie; *graphein* – pisać) zapożyczam od australijskiego badacza, ekofilozofa Glenna Albrechta, którego koncepcje wywarły znaczący wpływ na moje poglądy i w konsekwencji na moją książkę. We wstępie opisuję również mój warsztat polonistki środowiskowej, w który – zgodnie z założeniami nowej humanistyki – włączyłam wiedzę oraz narzędzia zaczerpnięte z nauk przyrodniczych. To właśnie one zaczęły odgrywać w mojej praktyce dydaktycznej istotną i coraz bardziej znaczącą rolę. Przyznaję rację Donnie Haraway, twierdzącej, że biologia to niewyczerpane źródło oferujące wiele możliwości

snucia opowieści. Z uważnością (nawiązując do sztuki zauważania – *Arts of Noticing* Anny Tsing) patrzę na otaczającą rzeczywistość – materię, zachodzące zmiany i relacje; wychodzę poza mury uniwersytetu i biblioteki, by lepiej rozumieć współczesne procesy przyrodnicze i społeczne. Praktykuję poznanie ucieleśnione, powstające w konkretnych warunkach i okolicznościach – podczas interdyscyplinarnych rozmów, w kontekście oglądanych miejsc i czytanych tekstów.

W ramach wstępnego rozpoznania wprowadzam kolejne części, **„Środowiskową oś czasu”** oraz **„Lekcję wyrównawczą”**. Na osi staram się uchwycić najważniejsze zjawiska na styku naturo-kultury oraz związane z nimi wydarzenia w Polsce i na świecie, a także pokazać rozwój humanistyki środowiskowej. Zaczynam od wydania książki Henry’ego Davida Thoreau *Walden, czyli życie w lesie* w 1854 roku, odnotowuję wielki smog londyński z 1952 roku, który spowodował śmierć około 12 tysięcy ludzi, dalej wskazuję cenne opracowania naukowe, między innymi Ewy Domańskiej (2013), Julii Fiedorczuk (2015), Anny Barcz (2016) czy Ewy Bińczyk (2018), a kończę przypomnieniem ostatniego szczytu klimatycznego w Dubaju (2023). Oś ta stanowi panoramiczne spojrzenie zarówno na rodzącą się w Polsce refleksję ekologiczną, jak i na globalny kontekst kryzysu klimatycznego. „Lekcję wyrównawczą” traktuję jako wprowadzenie do humanistyki środowiskowej. Rozwijam na niej bowiem zjawiska z pogranicza dyscyplin, w których poloniści mają prawo nie czuć się specjalistami, jak klimat, ekologia, kompetencje klimatyczne, nowa misja edukacji humanistycznej w czasach kryzysu środowiskowego.

Część pierwszą, nawiązując tytułami rozdziałów do koncepcji szkolnej, otwiera **„Lekcja I: Kairos – ekologiczna metanoia – nowa era ekologiczna”**. Na początku tej lekcji przedstawiam dorobek naukowy dotyczący kategorii *antropocenu*, którą uczeni – Paul Crutzen i Eugene Stoermer – zaproponowali jako nazwę dla czasów, w których nastąpiły gwałtowne zmiany w składzie biosfery i geosfery spowodowane ludzką działalnością. Choć formalnie nie zapadła jeszcze decyzja terminologiczna, że żyjemy w nowej epoce geologicznej, przywołuję toczące się dyskusje i spory naukowe o jej nazwę oraz cezurę czasową. U progu nowej epoki następuje rozkład dotychczasowych konstrukcji i terminów, a pewne kategorie muszą zostać przededefiniowane. Jedną z nich jest kategoria czasu. Współcześnie doświadczamy go w osobiwej mieszance powolności i szybkości. W ludzkiej skali zdarza się, że niemal niepojęta powolność czasu geologicznego staje się dostrzegalna. Na przykład w ciągu życia człowieka – czyli zaledwie jednego stulecia – można obserwować topnienie lodowców, jednych z największych tworów naszej planety, których wiek liczony jest w milionach lat. Dlatego aby

uchwycić moment, w którym obecnie żyjemy – bezprecedensowy czas w historii Ziemi – sięgam do kategorii *kairos*.

W starożytnej literaturze *kairos* oznaczał właściwy moment – odpowiednią porę na podjęcie działania. W kontekście kryzysu środowiskowego moment kairotyczny wiąże się z podjęciem działań we właściwym czasie, by zapobiec planetarnej katastrofie klimatycznej. Dziś żyjemy w epoce przełomowej, właśnie w czasie kairotycznym. W rękach współczesnych ludzi spoczywa klucz do zapewnienia bezpiecznej, stabilnej przyszłości. Aby to było możliwe, odwołuję się do drugiej kategorii – *metanoi*, która oznacza duchową przemianę. To właśnie Metanoia, tradycyjnie towarzysząca Kairosowi, greckiemu bożkowi szczęśliwego zbiegu okoliczności (szczęśliwego momentu) lub wręcz odwrotnie – niewykorzystanej szansy, umożliwia duchową metamorfozę. Wydaje się, że kryzys klimatyczno-środowiskowy uprawnia dziś do sięgania po tak doniosłe analogie – zarówno starożytne, jak i biblijne.

Za ekofilozofem Henrykiem Skolimowskim wprowadzam pojęcie *metanoi ekologicznej*. Argumentuję, że żyjemy w czasach rewolucji klimatologicznej i że bez kairosa i metanoi nie nastąpi prawdziwa „transformacja świata”. Ludzkość stoi dziś przed największym wyzwaniem – *prze-budową* starej cywilizacji (za Tadeuszem Sławkiem akcentuję, że nie jest to opowieść o *od-budowie*, lecz o *prze-budowie* świata), w którą muszą zostać włączone szkoła, system oświaty oraz nauki humanistyczne, w tym również polonistyka. W tym kontekście szczególnie bliskie są mi refleksje Ryszarda Nycza o polonistyce kairotycznej – zdolnej reagować zawczasu, świadomej odpowiedzialności indywidualnej i zbiorowej za uciekający czas, zakorzenionej w rzeczywistości „tu i teraz”. Chciałabym rozszerzyć tę perspektywę o postulat łączenia teorii z praktyką, nauki z nauczaniem, globalności z lokalnością, a nade wszystko polonistyki szkolnej z akademicką. Kairos staje się tu nie cezurą, lecz pomostem, który umożliwia spotkanie różnych wymiarów humanistyki i otwiera je na wyzwania epoki.

W ową *prze-budowę* muszą się włączyć również nowe narracje (sposoby opowiadania o świecie), nowe więcej-niż-tylko-ludzkie historie, które poruszają odbiorców silniej niż suche fakty. Potrzebujemy dziś nie tylko nowego języka i nowych kategorii poznawczych, lecz także nowych opowieści. Nawiązując do koncepcji symbiocenu Glenna Albrechta (epoki promującej równowagę, symbiozę, a nie wyzysk czy dominację jednych gatunków nad innymi), proponuję kategorię „opowieści symbiotycznych”. Ich zadaniem jest ukazywanie symbiotycznych relacji człowieka z przyrodą oraz podkreślanie wzajemnych – pozytywnych – zależności; potrzebujemy opowieści zdolnych na nowo scalić pokawałkowany świat. Stanowią one również fundament „humanistycznej edukacji symbiotycznej”, której celem jest uczenie współzależności i uświadamianie, że każda istota ma swoje miejsce oraz ważną rolę do

odegrania. W odróżnieniu od „starych” opowieści opartych na rywalizacji, konkurencji i hierarchiczności edukacja symbiotyczna wydobywa z cienia rozmaite formy życia na Ziemi; przekazuje obraz niezwykle złożonego – „więcej-niż-ludzkiego” – świata, w którym wszystkie elementy: ludzie, zwierzęta, rośliny, mikroorganizmy i ekosystemy, przyroda nieożywiona – gleba, kamienie, rzeki – powiązane są ze sobą na niezliczone sposoby.

„Lekcja II” – drugi rozdział monografii, zatytułowany **„Nowa humanistyka środowiskowa w działaniu”** – mapuje dorobek naukowy nowej humanistyki i humanistyki środowiskowej. W tym teoretycznym rozdziale starałam się zebrać wielość projektów, prądów, języków i metodologii, które próbują na nowo opisać świat. Tworzę opis nowej humanistyki (ucieleśnionej, spersonalizowanej, uczestniczącej, aktywnie działającej, interweniującej, zaangażowanej), odwołując się do licznych publikacji naukowych, których stale przybywa, a które mogą się stać źródłem nowych inspiracji dla polonistek i polonistów. Pokazuję przemiany w stosunkowo nowych nurtach nauk humanistycznych, a ze szczególną uwagą przyglądam się kategoriom, na których ufundowana jest nowa humanistyka środowiska. Interesuje mnie zwrot ekologiczny w naukach humanistycznych, który nastawiony jest na wywoływanie zmiany społecznej, budowanie zaangażowania i wrażliwości uczniów; ma też charakter interwencyjny, legitymizujący walkę o lepszy świat.

Trudno nie zauważyć, że poważne dyskusje nad nowymi podejściami metodologicznymi w humanistyce od kilku lat toczą się dynamicznie przede wszystkim na uniwersytetach i w czasopismach specjalistycznych, podczas gdy ich obecność w szkole pozostaje marginalna. Dostrzegam brak praktycznego przełożenia nurtów nowej humanistyki na możliwości edukacji. Na lekcjach języka polskiego wciąż dominuje model poznania nowoczesnego, który jest bezcielesny, bezosobowy, statyczny, zewnętrzny, neutralny i niezaangażowany. Tymczasem wydaje się, że sprawczość staje się główną stawką w tej nowej grze, a sama polonistyka nabiera charakteru „czasownikowego” – by odwołać się do słowa klucza Ryszarda Nycza. U podstaw mojego myślenia o szkolnym praktykowaniu nowej humanistyki w czasach kryzysu klimatycznego leży przekonanie, że możliwe jest takie kształcenie polonistyczne, które – obok przyswajania tradycji – mierzy się z teraźniejszością, z dylematami nowego wieku i nie ignoruje współczesnych zjawisk.

„Lekcja III – Nowe opowieści w edukacji polonistycznej, czyli próba otwarcia szkolnych archiwów antropocenu” – ma na celu ukazanie, w jaki sposób przedmiot język polski może zostać powiązany z problemami środowiskowymi oraz jak czytać lektury w czasach kryzysu klimatycznego. W podrozdziałach „Szkolne od-uczanie (się) jako możliwości eko-logicznej lektury” oraz „Hakowanie antropocentryzmu, czyli szkolne taktyki czytania”

zapropnowałam nowe sposoby profilowania lektur. Ich celem jest unikanie pułapki antropocentryzmu, ukazywanie relacji człowieka z innymi, nie-ludzkimi istotami oraz ujawnianie złożonych splotów wzajemnych powiązań. To także forma „od-uczania” jednego stylu życia, zakorzenionego w tradycyjnym paradygmacie patriarchalnym, w którym dominują wartości takie jak podporządkowanie natury człowiekowi, wyzysk, utowarowienie przyrody. Wśród celów edukacji polonistycznej w czasach kryzysu klimatyczno-środowiskowego na pierwszy plan wysuwam proces „od-uczania starych narracji” utrwalonych w szkolnych lekturach. Do najważniejszych z nich należą: narracje o ujarzmianiu ziemi i innych gatunków, narracje o ignorowaniu śmierci istot nie-ludzkich oraz narracje o micie nieograniczonego wzrostu i nadmiernej konsumpcji. Starłam się zaprezentować coś więcej niż tylko perspektywę krytyczną wobec dotychczasowych praktyk zamieszkiwania świata, opisanych w szkolnych lekturach. Zainspirowana książką Moniki Rogowskiej-Stangret *Być ze świata. Cztery eseje o etyce posthumanistycznej* zaproponowałam nowy kierunek lektury, oparty na kategoriach sprawczości innych istot, relacyjności i braku centrum, a nade wszystko na trosce, którą Rogowska-Stangret podnosi do rangi metodologii. W moim przekonaniu kategorie te otwierają inne możliwości uczenia o Ziemi i pozwalają osiągnąć kondycję „bycia ze świata”. Nadają też nową perspektywę spojrzenia na środowisko i edukację polonistyczną, oferując szkole wzorce myślenia i praktyki, których dotychczasowa tradycja nauczania nie wypracowała. Troska o innych jako metodologia, wraz z pozostałymi wskazanymi kategoriami, umożliwia współ-myślenie w szkole na miarę „więcej-niż-tylko-ludzkich” lekcji języka polskiego.

Do zgłębienia taktyki „hakowania antropocenu” zainspirowała mnie natomiast krakowska badaczka prof. Małgorzata Sugiera. Dzięki jej pracom sięgnęłam do koncepcji australijskiej uczoney Astridy Neimanis, które starałam się zaadaptować do specyfiki polskiej szkoły. Taktyka ta polega na „hakowaniu” scen w lekturach, które utrwalają perspektywę antropocentryczną, aby „zainfekować” je innym punktem widzenia – biocentrycznym lub ekocentrycznym. Przykładami mogą być: scena polowania na niedźwiedzia z Księgi IV *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, opis polowania na bobry w *Krzyżakach* czy sceny z *W pustyni i w puszczy*, gdzie już na pierwszych stronach Staś chciał strzelać do lecących czerwonek. „Hakowanie” takich obrazów przez uczniów polegałoby na ich odkryciu i ujawnieniu w nich praktyk niszczenia Ziemi, a następnie na wypracowaniu kontrpropozycji. Może ona przybrać formę spekulacji, jak dana scena wyglądałaby w idealnym świecie biocentrycznym, lub wspólnego opracowania z uczniami zasad etyki międzygatunkowego współistnienia. Nie chodzi przy tym o odrzucenie w edukacji polonistycznej perspektywy antropocentrycznej jako takiej, lecz raczej o jej „zdemaskowanie” i zastąpienie innym sposobem widzenia. Hakowanie

oznaczałoby zatem otwieranie literackich archiwów szkolnych lektur związanych z niszczeniem środowiska, eksploatacją Ziemi czy wyzyskiem zwierząt, a następnie poddanie ich krytycznej refleksji, by spojrzeć na nie z innej perspektywy – biocentrycznej, ekocentrycznej, koncepcji zrównoważonego rozwoju. W szkolnej edukacji literackiej takie podejście mogłoby prowadzić do swobodnego demontażu praktyk patriarchalnych, uzurpatorskich, które wciąż napędzają antropocentryzm.

Część druga prezentowanej monografii skupia się na praktycznych implementacjach humanistyki środowiskowej i interpretacjach wybranych lektur szkolnych. **„Lekcja IV – Idee biowspólnoty w *Cudownej podróży Selmy Lagerlöf*”** – dotyczy powieści szwedzkiej noblistki, znajdującej się w kanonie lektur uzupełniających szkoły podstawowej. Pokazuję możliwość odczytania tej książki w perspektywie biowspólnoty. W *Cudownej podróży* budowanie nowej społeczności, wspólnoty, rozpoczyna się od zmiany myślenia o domu: z wąskiej formuły łacińskiego *domus* – na grecki szeroki *oikos* (dom-świat), z domu ludzkiego – na dom ziemski, planetarny. Następna jest poszerzająca zmiana myślenia o rodzinie: z myślenia o rodzinie jako relacji opartej na pokrewieństwie i powinowactwie (*kinship*) – na myślenie o niej jako wspólnocie nieoczywistej, międzygatunkowej, bez granic, bez więzów krwi. Nie oznacza to jednak tylko prostego gestu poszerzenia granic o aktorów nie-ludzkich, chodzi o wydobycie konsensualnych rozwiązań, medacyjnej roli w obrębie nowej międzygatunkowej wspólnoty, o dostrzeżenie relacji, w której wszyscy są ze sobą połączeni, choćby przez cykle pór roku czy doświadczanie tych samych katastrof środowiskowych.

Cudowna podróż realizuje jeden z najistotniejszych dla mnie postulatów – proekologiczną metanoię, czyli radykalną przemianę głównego bohatera: od egoistycznego chłopca – do troskliwego obywatela świata. *Eko*-logiczna przemiana Nilsa dokonała się poprzez pomniejszenie go do postaci krasnoludka. Być może to właśnie ograniczenie może się stać dla współczesnych odpowiedzią na pytanie, jak dobrze zamieszkiwać Ziemię. „Pomniejszenie” człowieka, by mógł rozwinąć w sobie pełnię człowieczeństwa, pogłębić empatię i troskę o inne istoty, wskazuje, że redukcja i minimalizacja mogą wyznaczać nowe wektory etyki w XXI wieku.

„Lekcję V”, zatytułowaną **„Symbiotyczne opowieści o współlistnieniu, czyli więcej-niż-tylko-ludzkie projekty lekcji języka polskiego”**, poświęciłam interpretacjom środowiskowym wybranych fragmentów lektur szkolnych: opisowi lasów litewskich w *Pamieci Tadeusza* oraz historii przedmiotów i sposobów ich traktowania przez człowieka – na przykładzie *Imbryka* Hansa Christiana Andersena. Motyw drzew w dwóch pierwszych podrozdziałach wybrałam, ponieważ inność roślin jest zupełnie odmienna niż zwierząt, a przez

to trudniejsza do pomyślenia. Ludzkość częściej korzysta ze wzorców zoocentrycznych, naśladuje zachowania drapieżników, podczas gdy wzorzec „rośl-inny” stanowi dla niej radykalnie inną alternatywę. Rośliny nie muszą nikogo zabijać, by się odżywiać; są nierozzerwalnie związane z miejscem, nie mogą uciec ani zmienić sąsiadów. Rzadko funkcjonują jako odrębne jednostki – prawie zawsze tworzą wspólnoty. Inaczej niż zwierzęta czy ludzie, o czym pisała Urszula Zajączkowska w swoich esejach *Patyki, badyle*. Wybieram fragmenty z *Pana Tadeusza*, które ukazują powiązania i współzależności, symbiozę – las jako przestrzeń, w której współlistnieją różne gatunki. Dostrzegam w tej lekturze załączki świadomości ekologicznej, opartej na uważności wobec relacji międzygatunkowego życia lasu. Poplątane korzenie, splątane krzewy, grzyby i drzewa (fragment *Księgi III – Grzybobranie*) tworzą podziemne relacje, które dziś określamy mianem „Wood Wide Web” – leśnego internetu, odkrytego i opisanego przez kanadyjską uczoną Suzanne Simard. Te tropy skłaniają mnie do poszerzenia dotychczasowych interpretacji tej lektury o nowe spojrzenie na ekosystem leśny. Proponuję reinterpretację pojęcia „matecznik”, nawiązując do badań nad zjawiskiem Matek Drzew i książki Suzane Simard *W poszukiwaniu Matki Drzew. Dowody na inteligencję lasu*. Adam Mickiewicz, tworząc w *Panu Tadeuszu* opisy lasu, w pewnym sensie antycypował tę perspektywę: ukazał las jako wspólnotę, jako rodzinę, jak pisał później Peter Wohlleben *W sekretnym życiu drzew*, w której stare i młode drzewa współlistnieją, a każde ma do odegrania jakąś rolę. Drzewa nie uczą nas współzawodnictwa o światło i wodę – ale przede wszystkim współdziałania. Tak odczytany obraz lasu zestawiam ze współczesnymi monokulturami leśnymi w miastach i na wsiach oraz z fragmentami reportażu *Leśna mafia* Macieja Zaremby Bielawskiego. Konfrontacja *Pana Tadeusza* i *Leśnej mafii* pozwala wspólnie z uczniami zastanowić się nad tym, czym są dzisiaj lasy, i skłania do uważności wobec najbliższej przestrzeni, którą zamieszkujemy.

W kolejnym podrozdziale „Lekcji V” próbuję budować wspólnotę także z przedmiotami. Zwrot ku materialności pozwala mi przyjąć założenie, że materia nie jest bierna, tępą ani głuchą, lecz posiada własną sprawczość i znaczenie. Do ukazania zbliżenia człowieka z przedmiotami posłużyła mi baśń Andersena *Imbryk*, którą staram się wpisać w filozofię *zero waste*. Szczególną uwagę kieruję tu nie tylko na samą ideę ograniczania odpadów, ale także na praktykę naprawiania rzeczy, inspirowaną japońską sztuką *kintsugi* – wielowiekową techniką reperowania uszkodzonej ceramiki, w której podkreśla się biografię każdego artefaktu, a pęknięcia i ubytki traktuje jako wartość, a nie wadę. Takie spojrzenie ma uświadomić uczniom, że żyjemy dziś w czasach, w których łatwiej wyrzucić uszkodzony przedmiot i zastąpić go nowym, niż podjąć trud jego naprawy.

Analizy te pokazały, że możliwe są „więcej-niż-tylko-ludzkie” projekty lekcji języka polskiego. Wybrane przeze mnie teksty są trwale zakorzenione w tradycji historycznoliterackiej i dydaktyce, ale interesuje mnie przede wszystkim to, jak mogłyby rezonować w splocie z naukami przyrodniczymi – w duchu nowej humanistyki. Celem jest tworzenie w szkole nowych opowieści, w których obecne są symbioza, współpraca, wzajemne powiązania, związki i pokrewieństwa.

Mocno zainspirowana symbiocenem, symbiozą, grzybnią w **zakończeniu** mojej monografii ujęłam edukację w formie metafory lasu naturalnego – złożonego ekosystemu opartego na różnorodności, współzależności i samoregulacji. W opozycji do niej wskazałam szkołę jako monokulturę edukacyjną, podporządkowaną logice produkcji i konkurencji. Odwołałam się do koncepcji pedagogiki ryzomatycznej (badania Suzan Koseoglu i Aras Bozkurt oparte na filozofii Gilles’a Deleuze’a i Félix’a Guattari), inspirowanej strukturą grzybni i ryzosfery, w której linearne schematy ustępują horyzontalnym, sieciowym powiązaniom. Uczenie się o rozumie z kolei jako proces współdziałania, symbiozy i wzajemnego zdobywania wiedzy i umiejętności. Edukacja, podobnie jak las, jest dla mnie procesem otwartym, nieprzewidywalnym, pełnym różnorodnych perspektyw i darów. Posługując się kategorią „daru lasu” (za Robin Wall Kimmerer – profesorką botaniki i członkinią plemienia Potawatomi), przeciwstawiłam edukację logice kapitalistycznej, w której wiedza bywa traktowana jak towar i narzędzie selekcji. Sformułowałam także dziesięć drogowskazów edukacji klimatyczno-środowiskowej. Należą do nich: praktykowanie interdyscyplinarności, uczenie się przez działanie i doświadczenie, bycie w terenie, rezygnacja z języka apokaliptycznego na rzecz języka miłości i sprawczości, uwzględnianie emocji w procesie kształcenia, dbanie o przestrzeń szkolną, a także zmiana filozofii szkoły – z rywalizacji i ze „wzrościzmu” na współodpowiedzialność, troskę i empatię. Proponuję zatem edukację rozumianą jako las naturalny – symbiotyczną, horyzontalną, sprawczą i zdolną do rezyliencji w sytuacji kryzysowej. Wierzę, że tylko taka szkoła może dziś kształtować postawy proekologiczne – jako fundament obywatelskości i odpowiedzialności w XXI wieku.

Monografię uzupełniają **aneksy**. Szczególnie istotne są deklaracje środowiskowe, które mogą być wykorzystane w szkole na lekcji języka polskiego. W edukacji zbyt rzadko odwołujemy się do funkcjonujących dokumentów, a te niosą wartość nie tylko merytoryczną, ale też napisane są odpowiednim językiem rozbijającym kalki antropocentryczne, pozwalającym dostrzec rzeczywistą bioróżnorodność mieszkańców Ziemi.

Wieloaspektowy, interdyscyplinarny i niezwykle dynamicznie rozwijający się obszar badawczy, w który wkroczyłam siedem lat temu, realizując mój projekt naukowy, wymagał

ode mnie nieustannego przekraczania własnej strefy komfortu. Poruszałam się na pograniczu nauk humanistycznych (głównie polonistyki), przyrodniczych i pedagogicznych, praktykując wiedzę ucieleśnioną (w tym humanistykę terenową, nową regionalność oikologiczną), pozostając zarazem czujną wobec antropocentrycznych pułapek światopoglądu, który mnie przecież ukształtował. Mogę śmiało stwierdzić, że to doświadczenie jeszcze bardziej zbliżyło mnie do fundamentów humanistyki symbiotycznej – kierunku, w którym planuję rozwijać dalszą działalność badawczą.

Monografia *Więcej-niż-tylko-ludzkie lekcje języka polskiego. Edukacja polonistyczna w czasach kryzysu klimatycznego* stanowi nową – zarówno teoretyczną, jak i praktyczną nową propozycję na gruncie dydaktyki polonistycznej. Wyróżnia się swoim aplikatywnym charakterem – jest próbą wprowadzenia do edukacji polonistycznej idei humanistyki środowiskowej, która dynamicznie rozwija się na uniwersytetach. Dotychczas brakowało jednak ich przełożenia na praktykę dydaktyczną. Praca ta w istotny sposób uzupełnia tę lukę.

Najważniejszym wnioskiem, który wyłonił się w toku pracy nad prezentowaną monografią, jest potrzeba dalszego rozwijania pozytywnej koncepcji – **symbiocenu** oraz **narracji symbiotycznych (także w dydaktyce polonistycznej)**. Za dużo mamy dziś dystopii, czarnych scenariuszy przyszłości, różnych wariantów apokalipsy (nekrocen, oligantropocen, plastikocen), a za mało nadziei i wizji lepszej rzeczywistości. Sądzę, że symbiocen jest kreowaniem „aktywnej nadziei” – przywołuję tu słowa niedawno zmarłej ekofilozofki Joanny Macy – tak bardzo nam potrzebnej w *mrocznych* czasach, jak trafnie ujęła je Rebecca Solnit w swej książce *Nadzieja w mroku*.

Podczas pracy nad monografią miałam – i wciąż mam – przyjemność współtworzyć Symbiotyczny Kolektyw, zrzeszający badaczy i artystów z Uniwersytetu Śląskiego oraz Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach. Wspólnie przekraczamy granice dyscyplin, przełamujemy bariery między sztuką a humanistyką polonistyczną i w ramach transdyscyplinarnej refleksji rozwijamy temat symbiocenu – zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i praktycznym. Poszukując sposobów myślenia i działania, które pozwolą wyobrazić sobie świat oparty na symbiozoie, tworzymy symbiotyczne koncepcje artystyczne, projektujemy nowe narzędzia edukacyjne (także do wykorzystania na lekcjach języka polskiego). Świat, który nie ogranicza się do języka i pojęć, lecz obejmuje także wymiar afektywny, obrazowy, cielesny, materialny i wielozmysłowy.

W 2025 roku odbyłam półroczny staż naukowy w Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach, poświęcony idei symbiocenu. Doświadczenie to znacząco poszerzyło moje

kompetencje humanistyczne i stało się jednym z kluczowych etapów w procesie konceptualizacji aktualnych zainteresowań badawczych. Równolegle, we współpracy z projektantką mgr Anną Kopaczewską, prowadzę badania nad narzędziami edukacji symbiotycznej, inspirowanej zwrotami nowej humanistyki, praktykami humanistyki terenowej i edukacją opartą na miejscu – Place Based Learning (PBL). Efektem tej współpracy jest mój udział w jej przewodzie doktorskim w roli promotorki pomocniczej.

Pozostając w symbiotycznym myśleniu o relacjach międzygatunkowych, wraz z prof. Bernadetą Niesporek-Szamburską oraz prof. Ivaną Dobrotową, u której odbywałam zagraniczny staż naukowy w 2024 roku w Katedrze Sławistyki Uniwersytetu Pałackiego w Ołomuńcu, rozpoczęliśmy wspólne badania nad językiem. Wychodzimy z uznanego przez badaczy założenia, że język wpływa na kształtowanie rzeczywistości. W konsekwencji sposób postrzegania świata opisywanego za pomocą mocno antropocentrycznego języka pozostaje taki sam – „bezwstydnie” antropocentryczny. Podjęliśmy zatem próbę „obnażania” antropocentryzmu w języku i stworzenia „EkoSłownika”, który wspierałby rozwój dyskursu symbiotycznego. Nasze wstępne ustalenia przedstawiłyśmy w artykule *Bunt w języku czy język buntu? Kilka słów o koncepcji nowego słownika w czasach kryzysu klimatyczno-środowiskowego* („Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Poloniarum et Linguae Polonae Pertinentia” 16, 2025).

Badania nad zagadnieniami symbiozy i symbiocenu, które prowadziłam równolegle do pracy nad wskazaną monografią i prowadzę do dziś, stanowią kontynuację oraz rozwinięcie rozważań zawartych w poszczególnych rozdziałach książki. Ich rezultaty znalazły odzwierciedlenie w innych publikacjach naukowych, zarówno autorskich, jak i współautorskich (kolektywnych na styku dyscyplin), w tym:

✓ *On the Role of Symbiotic Thinking in the Age of the Anthropocene* („Dialogue and Universalism” 2023, vol. 33, no. 2, <https://doi.org/10.5840/du202333217>; wraz z Piotrem Skubałą);

✓ *Porosty. Ziemskie alfabety wzajemności* („Przegląd Kulturoznawczy” 2024, nr 3, <https://doi.org/10.4467/20843860PK.24.027.20870>; wraz z Małgorzatą Wójcik-Dudek i Piotrem Skubałą);

✓ *Matki Drzew i Trzy Siostry. Czego uczą dzieci i dorosłych symbiotyczne opowieści?* (w: *Międzypokoleniowe miejsca wspólne w literaturze oraz tekstach kultury – perspektywa edukacyjna*, red. Anna Janus-Sitarz, Karolina Kwak, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2025);

✓ *The Symbiocene in Artistic and Humanistic Practices* („Filoteknos” 2025, vol. 15, wraz z Dorotą Nowak-Rodzińską);

✓ *En-rooted School: A Manifesto of Symbiotic Education*. (z Anną Kopaczewską W: *Fungi and Others. Towards the Symbiocene*, red. Marta Lisok, Magdalena Ochwat, Małgorzata Wójcik-Dudek, Zofia Małysa-Jancy, Katowice: Academy of Fine Arts in Katowice, 2025),

✓ a także w wywiadzie z twórcą kategorii symbiocenu Glennem Albrechtem – *Will the Symbiocene be our future? Glenn Albrecht in an interview with Magdalena Ochwat and Piotr Skubała* („Przegląd Kulturoznawczy” 2024, nr 3, <https://doi.org/10.4467/20843860PK.24.030.20873>).

W celu pogłębienia badań naukowych nad zagadnieniami symbiozy i symbiocenu przygotowałam i złożyłam jako kierownik projektu dwa wnioski do konkursu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki: *Nowe środowiskowe opowieści na czas kryzysu klimatycznego* (moduł „Sokrates – Książka upowszechniająca wyniki badań”) oraz *Symbiotyczna humanistyka jako odpowiedź na kryzys klimatyczno-środowiskowy. Nowe możliwości* (moduł „Nowe wyzwania – Projekty badawcze”). Wnioski są w trakcie procedowania.

W ostatnich latach, wraz z Kolektywem Symbiotycznym, podjęłam próbę wprowadzenia do polskiego dyskursu naukowego pojęć takich jak: „symbiocen”, „symbiotyczna humanistyka”, „symbiotyczne opowieści” czy „symbiokrytyka”. Wydaje się, że w Polsce wciąż brakuje publikacji podejmujących te zagadnienia – nie powstało również tłumaczenie książki Glenna Albrechta *Earth Emotions. New Words for a New World*. W tym sensie nasze teksty mogą być odczytywane jako próba prekursorska, choć trudno jeszcze ocenić, na ile rzeczywiście otwierają one nowe perspektywy. Być może właśnie koncepcja symbiocenu mogłaby poszerzyć polonistykę o nowe języki opisu rzeczywistości, mniej zakorzenione w antropocentryzmie, a bardziej wrażliwe na relacje międzygatunkowe i ekologiczną współzależność. Odwołując się do refleksji Albrechta, staram się adaptować jego myśl do lokalnych kontekstów kulturowych i edukacyjnych, a także do polskiej literatury najnowszej.

Równolegle z opisanymi badaniami prowadziłam prace badawcze w obszarze **akwakrytyki** – nurtu, który w ostatnich latach zyskał szczególne znaczenie. Choć nie znalazł on odzwierciedlenia w prezentowanej książce, jego pierwsze załączki pojawiły się w trakcie prac

nad nią i rozwinęły się później. Jako przedstawicielka Interdyscyplinarnego Centrum Badań nad Edukacją Humanistyczną (ICBEH) Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach współuczestniczyłam w przygotowaniu wniosku w konkursie *Widzialność centrów badawczych* (II edycja, 2022 rok), organizowanym w ramach programu *Inicjatywa Doskonałości Badawczej*. Nasza aplikacja została oceniona pozytywnie, co umożliwiło rozpoczęcie projektu badawczego poświęconego analizie podręczników szkolnych pod kątem obecności i sposobów przedstawiania zagadnień związanych z wodą, w szczególności z rzekami (do zespołu projektowego dołączyła dr hab. Anna Barcz prof. IH PAN, wybitna badaczka specjalizująca się w obszarze akwapoetyki). Projekt ten zbiegł się w czasie z intensywnymi działaniami regionalnymi podejmowanymi na rzecz „antropocennej” (korzystam z terminu ukutego przez autorów i autorki artykułu *Antropocenna Rawa. Akwafilologia rzeki przemysłowej*) lokalnej rzeki – Rawy, przepływającej przez kilka miast aglomeracji górnośląskiej. W ciągu ostatnich lat śląskie środowiska naukowe: Uniwersytetu Śląskiego, Politechniki Śląskiej oraz Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach z dużą uwagą przyglądały się Rawie, czyniąc z niej przedmiot refleksji naukowej, artystycznej i edukacyjnej. Działania te miały na celu przywrócenie pamięci o Rawie, a także włączenie jej w narrację kulturową. Katowicka rzeka odnalazła również swoje miejsce i wartość w obrębie śląskiej humanistyki, a także dydaktyki polonistycznej.

Nasze inicjatywy wpisywały się w podobny sposób myślenia poprzez silniejsze ukierunkowanie dydaktyki polonistycznej w stronę tematów akwakrytycznych. W rezultacie tych lokalnych działań i projektu realizowanego przez ICBEH w 2024 roku w wydawnictwie Brill | V&R Unipress ukazała się monografia *Polish Flows. An Aqua-Critical Reading of Cultural and Educational Narratives about Rivers*, pod redakcją Bernadety Niesporek-Szamburskiej, Małgorzaty Wójcik-Dudek oraz moją. W tomie znalazł się artykuł, który napisałam wspólnie z przyrodoznawcą prof. Piotrem Skubałą, zatytułowany *Can River Be a Person. Fostering Public Aqua-awareness in Poland*, w którym podejmujemy refleksję nad możliwościami kształtowania akwaświadości w Polsce po lipcu 2022 roku, kiedy to miała miejsce bezprecedensowa w historii nowożytnej Europy katastrofa ekologiczna w Odrze.

W ramach akwakrytyki rozwijam nie tylko refleksję teoretyczną, lecz także tworzę narzędzia edukacyjne (karty do rozmowy z rzeką; ich struktura uwzględnia dwie perspektywy: antropocentryczną, skoncentrowaną na ludzkim doświadczeniu wodnego ekosystemu, oraz akwakrytyczną, oddającą głos samej rzece). Wraz z dr hab. Małgorzatą Wójcik-Dudek, prof. UŚ, oraz mgr Anną Kopaczewską prowadziłyśmy liczne warsztaty dla nauczycieli i uczniów, a także prezentowałyśmy nasze propozycje metodyczne na konferencjach

naukowych, m.in. podczas konferencji *W-pływy. Rzeki oraz inne wody w literaturze dla dzieci i młodzieży* (10–11 kwietnia 2025), gdzie wystąpiliśmy z referatem *Rozmowy z rzeką. Prototypowanie narzędzi symbiotycznych*, czy podczas III Międzynarodowej Konferencji Naukowej *Edukacja Alternatywna. Kultura Ludzi Ziemi* (23–25 maja 2025), na której współprowadziłyśmy warsztaty *Rozmowy z wodą. Narzędzia, metody, inspiracje*. Kluczowym dla nas artykułem w obszarze edukacji polonistycznej jest przygotowany przeze mnie i dr hab. Małgorzatę Wójcik-Dudek, prof. UŚ, tekst pt. *Czytając rzekę. Akwaedukacja polonistyczna jako lektura lokalności* („Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia” 16, 2025). Problematyka rzek została w nim ujęta w kontekście nowego regionalizmu oraz badań nad błękitną humanistyką, ukazując ich znaczenie w refleksji nad lokalnością. Zaproponowane w artykule aktywności nie tylko wzbogacają edukację polonistyczną, ale także umożliwiają głębsze doświadczenie miejsca oraz ekologicznych współzależności, otwierając przestrzeń dla praktykowania polonistyki zaangażowanej i terenowej.

Obok studiów nad polonistyczną edukacją klimatyczno-środowiskową, których efektem jest prezentowana monografia, ważnym nurtem moich zainteresowań badawczych – rozwijanym już po obronie rozprawy doktorskiej – jest **literatura non-fiction**. W tym obszarze zajmowałam się m.in. problematyką wielokulturowości, obywatelskością oraz zagadnieniami związanymi z migracjami w edukacji polonistycznej. Jak wspominałam na początku, to między innymi kontakt z reportażem prasowym publikowanym w „Piśmie. Magazynie Opinii” stopniowo kierował moje zainteresowania ku problematyce środowiskowej. Podejmowałam się analizy reportaży środowiskowych, w których szczególne miejsce zajmowała problematyka uchodźstwa klimatycznego oraz przemiany środowiskowe w miastach w ramach tzw. ekoreportaży lub reportaży przyrodniczych, jak nazywa je dr Edyta Żyrek-Horodyska. Starając się wykorzystać koncepcję „tekstu środowiskowego” Lawrence’a Buella, wypracowałam wyznaczniki reportażu środowiskowego, a zainteresowanie reportażem i literaturą *non-fiction* znalazło również odzwierciedlenie w mojej monografii, w której analizuję wybrane przykłady tekstów poruszających kwestie naturo-kultury (np.: *Leśna mafia. Szwedzki thriller ekologiczny*, Macieja Zaremby Bielawskiego). Wskazując na edukacyjną wartość reportażu – w nawiązaniu do propozycji metodycznych Stanisława Bortnowskiego, Ryszarda Jedlińskiego czy Krzysztofa Koca – podkreślam, że gatunek ten, zorientowany przede wszystkim na refleksję nad światem, może stać się istotnym narzędziem dydaktycznym. Uczy on bowiem krytycznego namysłu nad

współczesnością. Tego rodzaju refleksja jawi się dziś jako równoważna wobec tradycyjnych obszarów zainteresowań polonistyki.

W publikacjach naukowych poświęconych literaturze *non-fiction* omawiam zarówno kwestie wielokulturowości i edukacji globalnej, edukacji dla pokoju, postrzegając tematy społeczne, środowiskowe i geopolityczne jako istotne dla nowej polonistyki zaangażowanej w wyzwania XXI wieku:

✓ „*Beduinki na Instagramie*”, czyli pomysły na wielokulturowe lekcje języka polskiego („Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego” 2017, t. 26);

✓ (Wy)czytać świat z reportaży – wokół edukacji globalnej (w: *Literatura i globalizacja*, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce 2017);

✓ „*Światu nie mamy czego zazdrościć*”: o studenckich lekcjach dobrego sąsiedztwa i (gość)inności na podstawie najnowszych reportaży. Implikacje dydaktyczne („Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego” 2018, t. 27);

✓ (Od)pamiętywanie, czyli o powinnościach dydaktycznych wobec wielokulturowości na przykładzie książki Marcina Kąckiego „*Białystok. Biała siła, czarna pamięć*” (w: (Od)pamiętywanie – gry z przeszłością w literaturze dla dzieci i młodzieży, red. Bernadeta Niesporek-Szamburska, Małgorzata Wójcik-Dudek, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2018, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach);

✓ *O uchodźcach z Grecji (i nie tylko) na lekcjach we współczesnej szkole – Nowe życie. Jak Polacy pomogli uchodźcom z Grecji Dionisiosa Sturisa* („Postscriptum Polonistyczne” 2018);

✓ *Klimat – konflikty – migracje. Scenariusze przyszłości* („Postscriptum Polonistyczne” 2019);

✓ *Reportaż w świecie szkoły* (w: *Literatura polska w świecie*, t. 7: *Reportaż w świecie – światowość reportażu*, red. Katarzyna A. Frukacz, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2019, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach);

✓ *Katastrofa klimatyczna non-fiction* („Kultura Współczesna. Teoria, Interpretacje, Praktyka” 2020, nr 2, <https://doi.org/10.26112/kw.2020.109.14>);

✓ *Neue Andere im Zeitalter des Anthropozäns? Umweltmigrationen in den Reportagen von Artur Domosławski* (in: *Beyond Borders. Transgressions in European Literatures*, t. 8: *Andersheit–Fremdheit–Ungleichheit*, eds. Agnieszka M. Pośpiech, Renata Dampc-Jarosz, Anfrzej Rabsztyn, V&R unipress, Göttingen 2021);

✓ (Bio)grafie Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego w literaturze non-fiction („Zaranie Śląskie” 2024, nr 10, <https://ibr.bs.katowice.pl/?p=3969>; wraz z Małgorzatą Wójcik-Dudek). Ostatni z wymienionych tekstów koncentruje się na sposobach opowiadania o przemianach środowiskowych na Górnym Śląsku. Praktykowana przeze mnie nowa regionalność wyrasta z troski o sposoby zamieszkiwania ziemi w skali mikro w czasach kryzysów środowiskowego i klimatycznego, szczególnie dotkliwie odczuwanych na Górnym Śląsku. Nie jest to jednak zwykła troska, lecz *troska oikologiczna*, jak określa ją Zbigniew Kadłubek.

Podejmowanie w dydaktyce tematów, takich jak: migracje, wielokulturowość, zmiana klimatu czy lokalne przemiany środowiskowe, sprawia, że polonistyka staje się przestrzenią nie tylko interpretacji tekstów kultury, lecz także kształtowania postaw obywatelskich. W ten sposób polonistyka zorientowana na tradycję literacką przekształca się w obszar badań i praktyk edukacyjnych, który aktywnie współtworzy społeczną (i środowiskową) wrażliwość kolejnych pokoleń.

Niezwykle istotnym aspektem prowadzonych przeze mnie badań jest możliwość **implementacji uzyskanych wyników w praktyce**. Dlatego obok działalności akademickiej równie ważnym obszarem mojego zaangażowania pozostaje wdrażanie rezultatów badań do edukacji. Jestem przekonana, że bez tego komponentu moja praca badawcza pozostałaby niepełna i mogłaby rodzić poczucie bezradności czy nawet frustracji. Wdrażanie osiągniętych efektów naukowych daje mi poczucie sprawczości i satysfakcję płynącą z realnej zmiany. Z tych właśnie doświadczeń i obserwacji zrodził się we mnie pomysł aplikowania w 2025 roku o środki do Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na uruchomienie Akademii Edukacji Klimatyczno-Środowiskowej dla Nauczycieli. Projekt uzyskał finansowanie i jest obecnie realizowany, a jego celem jest wyposażenie osiemdziesięciorga nauczycieli i nauczycielek z dwudziestu szkół Górnego Śląska w nowe kompetencje klimatyczno-środowiskowe, niezbędne we współczesnej szkole. Kompetencje te obejmują zarówno aspekty merytoryczne, jak i metodyczne – nowe metody dydaktyczne doskonalące sprawczość uczniów, oparte na edukacji terenowej, nowej edukacji regionalnej oraz nowych opowieściach środowiskowych.

Projekt ten zyskał uznanie w wymiarze ogólnokrajowym – od 2026 roku zostanie skalowany w całej Polsce w ramach środków predefiniowanych programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego pod nazwą *Development and Implementation of Innovative Methodological and Didactic Solutions in the Field of Climate Education*, a za jego

realizację odpowiedzialna jest Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (Erasmus+, finansowanie przedsięwzięcia pochodzi z funduszy norweskich, a projekt jest częścią EEA Financial Mechanism 2021–2028).

Moje dotychczasowe badania, a także przedsięwzięcia wdrożeniowe realizowane w Katowicach i szerzej – w regionie pogórnym – zostały dostrzeżone przez różne instytucje, które powołały mnie do prac eksperckich. Zostałam m.in. członkinią zespołu ds. Strategicznego Planu Działań w zakresie Edukacji Ekologicznej przy Ministerstwie Klimatu i Środowiska, zespołu ds. edukacji klimatycznej działającego przy Ministerstwie Edukacji Narodowej oraz dołączyłam do sieci ekspertów Komisji Europejskiej – Team Europe Direct.

Doświadczenia te uświadomiły mi, że edukacja klimatyczno-środowiskowa wymaga zarówno pogłębionej refleksji teoretycznej, jak i praktycznego wdrażania rozwiązań dydaktycznych. Dążę do tego, aby podejmowane przeze mnie inicjatywy badawcze i edukacyjne wzajemnie się uzupełniały i tworzyły spójną wizję nowoczesnej edukacji polonistycznej (polonistyka ‘tu i teraz’) i szkoły, przygotowujących uczniów do życia w obliczu kryzysu klimatycznego i utraty bioróżnorodności. W centrum działań pozostaje przeświadczenie o konieczności wzmacniania sprawczości uczniów i nauczycieli oraz budowania nowych opowieści środowiskowych. Wierzę, że rozwijanie badań w tym obszarze ma nie tylko znaczenie naukowe, ale również głęboki sens społeczny i kulturowy.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Swoją aktywność naukową realizowałam zarówno w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, jak i poza jednostką macierzystą – w ramach krajowych i zagranicznych wyjazdów badawczych, projektów i grantów realizowanych w innych ośrodkach akademickich, a także poprzez udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach. Opis istotnej aktywności naukowej przedstawiam z podziałem na kilka obszarów: aktywność zagraniczną w projektach i grantach międzynarodowych, zagraniczny staż naukowy, uczestnictwo w wybranych konferencjach międzynarodowych, redakcję anglojęzycznego czasopisma i wieloautorskiej monografii; natomiast na poziomie krajowym – realizację stażu naukowego, promotorstwo pomocnicze o charakterze międzyuczelnianym, współpracę w ramach konsorcjów uczelni oraz inne formy aktywności międzyinstytucjonalnej.

Aktywność zagraniczna w projektach i grantach

W latach 2020–2023 jako asystentka kierowniczkii projektu współrealizowałam międzynarodowy projekt naukowy *The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations (HEC)*, współfinansowany przez rządy Czech, Węgier, Polski i Słowacji ze środków International Visegrad Fund (Strategic Grant No. 22020071). Liderem przedsięwzięcia było Interdyscyplinarne Centrum Badań nad Edukacją Humanistyczną Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, które zaprosiło do współpracy badaczy i badaczki z Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu, Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie, Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy oraz nauczycieli z Ogólnokrajowej Szkoły Polskiej na Węgrzech. Interdyscyplinarny charakter zespołu projektowego, łączącego przedstawicieli różnych dziedzin humanistyki oraz praktyków edukacyjnych, pozwolił na wypracowanie szerokiej perspektywy badawczej i dydaktycznej.

Celem projektu było stworzenie podstaw nowoczesnej humanistycznej edukacji klimatycznej w krajach Grupy Wyszehradzkiej, ukierunkowanej na kształtowanie postaw odpowiedzialności za przyszłość planety. W ramach międzynarodowych działań zdiagnozowaliśmy stan obecny, zaprojektowaliśmy instytucjonalne rozwiązania, jak i przedstawiliśmy rozwiązania dydaktyczne wspierające edukację środowiskową w warunkach kryzysu klimatycznego. Wraz z dr Anną Guzy w ramach badań przeprowadziłam trzy duże próby ankietowe (od stycznia 2021 do marca 2022), obejmujące 234 nauczycieli języka polskiego, 2181 uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz 303 rodziców uczniów. Kwestionariusze zawierały łącznie 87 pytań – 58 zamkniętych, 18 otwartych i 11 półotwartych. Analiza wyników ujawniła niską satysfakcję uczestników badanych grup z poziomu edukacji klimatyczno-środowiskowej w szkołach.

Rezultaty badań zaprezentowałam wraz z dr Anną Guzy w trzech ogólnodostępnych raportach:

- ✓ *Poloniści wobec zmian klimatu* (Guzy, Ochwat 2021, https://us.edu.pl/wp-content/uploads/pliki/Raport_polonisc_dla_klimat_2021.pdf);
- ✓ *Uczniowie wobec zmian klimatu* (Guzy, Ochwat 2021, <https://www.hec.us.edu.pl/raport-uczniowie-wobec-zmian-klimatu/>);
- ✓ *Rodzice wobec zmian klimatu* (Guzy, Ochwat 2022, https://us.edu.pl/wp-content/uploads/pliki/Rodzice_wobec_zmian_klimatu.pdf).

Dodatkowo, wychodząc poza obszar szkoły, w czwartym, ostatnim raporcie zbadaliśmy postawy studentów wobec zmiany klimatu (Guzy, Ochwat 2023, <https://us.edu.pl/raport-studenci-wobec-zmian-klimatu/>).

Raporty te wzbudziły szerokie zainteresowanie zarówno w środowisku akademickim, jak i wśród praktyków edukacyjnych oraz opinii publicznej, stając się ważnym punktem odniesienia dla dalszych badań nad edukacją klimatyczną i humanistyką środowiskową.

Wyniki przeprowadzonych badań i ich interpretacja znalazły odzwierciedlenie w publikacjach naukowych, w których wraz z dr Guzy podejmowałyśmy problematykę możliwości i barier w kształtowaniu postaw klimatycznych w polskiej szkole. Do najważniejszych artykułów, które przedstawiają opis i analizę wyników naszych badań empirycznych, należą:

✓ *Czy możliwe jest kształtowanie postaw proklimatycznych na lekcjach języka polskiego? Wyniki badań ankietowych* (w: *Edukacja humanistyczna V4 dla klimatu. Rozpoznania – dobre praktyki – rekomendacje*, red. Bernadeta M. Niesporek-Szamburska, Maria M. Wacławek, Zuzana Obertová, Ivana Dobrotová, Anita Račáková, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2023);

✓ *Czy możliwe jest kształtowanie postaw proklimatycznych na lekcjach języka polskiego? Wyniki badań ankietowych* („Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego” 2022, t. 31, <https://doi.org/10.31261/TPDJP.2022.31.13>);

✓ *Edukacja klimatyczno-ekologiczna na lekcjach języka polskiego w szkołach w Polsce (sprawozdanie z badań ankietowych)* (w: *Lesná pedagogika v škole a mimo nej: skúsenosti v krajinách V4*, red. Simona Borisová, Dana Kollárová, Alexandra Nagyová, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra 2022).

Międzynarodową aktywność badawczą rozwijam również poprzez udział w projektach finansowanych w ramach uczelnianego konkursu *Swoboda badań* (realizowanego w ramach programu *Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza*). W II edycji konkursu *Swoboda badań* (2022) uzyskałam mikrogrant przeznaczony na proofreading, który umożliwił mi złożenie i opublikowanie – wraz z dr hab. Małgorzatą Wójcik-Dudek, prof. UŚ – artykułu pt. *The Eco-Logic of Olga Tokarczuk’s Prose Worlds: Tenderness and Anger as the Pillars of a New Order* („Er(r)go. Teoria – Literatura – Kultura” 2024, no. 48, s. 351–369, <https://doi.org/10.31261/errgo.14770>).

W ramach V edycji *Swobody badań* (2025) realizuję obecnie projekt we współpracy z ośrodkiem akademickim w Minnesocie (USA). Projekt koncentruje się na problematyce nowych narracji we współczesnej humanistyce oraz edukacji klimatyczno-środowiskowej w kontekście przemian politycznych. Efektem tej współpracy jest również podpisanie umowy partnerskiej pomiędzy Uniwersytetem Śląskim w Katowicach a Center for Climate Literacy Uniwersytetu Minnesoty, co stworzyło podstawy do dalszych wspólnych inicjatyw badawczych i dydaktycznych.

Tematem projektu jest *Edukacja klimatyczna w cieniu politycznych zmian: USA vs PL – perspektywa humanistyczna*. Analizuję w nim potencjalne skutki decyzji administracji Donalda Trumpa. Celem badań jest zidentyfikowanie sposobów przekazywania wiedzy o antropogenicznej zmianie klimatu przez nauczycieli szkół podstawowych w obu krajach, analiza zakresu podejmowanych treści oraz sposobów ich prezentacji, a także uchwycenie postaw i emocji (takich jak strach czy gniew) towarzyszących procesowi edukacyjnemu. Istotnym elementem projektu jest także analiza narracji klimatycznych w duchu nowej humanistyki, ze szczególnym uwzględnieniem modyfikacji języka przekazu – od komunikatów alarmistycznych po neutralne. Wyniki badań pozwolą na identyfikację głównych barier i scenariuszy rozwoju humanistycznej edukacji klimatycznej, a także na pogłębienie wiedzy o roli narracji w systemie edukacji klimatycznej.

Zagraniczny staż naukowy

W okresie od 1 listopada do 1 grudnia 2024 roku odbyłam staż naukowy na **Uniwersytecie Palackiego w Ołomuńcu (Republika Czeska)** prowadzony pod opieką prof. nadzwyczajnej Ivany Dobrotovej w Katedrze Sławistyki Filozoficznej Fakulty. Zakres merytoryczny stażu obejmował badania w obszarze ekolingwistyki, nowych narracji oraz języka zmiany klimatycznej. Efektem współpracy międzynarodowej jest, również już wspomniany, artykuł współautorski (wraz z Ivaną Dobrotovą i Bernadetą Niesporek-Szamburską) pt. *Bunt w języku czy język buntu? Kilka słów o koncepcji nowego słownika w czasach kryzysu klimatyczno-środowiskowego*, który ukazał się w czasopiśmie „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia” nr 16 w roku 2025. Obszar ten planuję rozwijać w ramach koncepcji „humanistyki symbiotycznej” oraz „języka symbiotycznego”, we współpracy z badaczami zajmującymi się ekolingwistyką. Zagadnienia te stały się również integralną częścią projektu dotyczącego współtworzenia nowego słownika symbiotycznego, zgłoszonego do

Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, który obecnie znajduje się w trakcie procedowania (zał. 1).

Udział w wybranych konferencjach międzynarodowych

Uczestniczyłam w cyklu czterech międzynarodowych konferencji naukowych organizowanych w ramach projektu HEC, poświęconego edukacji klimatycznej: 11.03.2021 – *Edukacja dla klimatu – kształcenie szkolne i uniwersyteckie*, Katowice (Polska), wygłosiłam wraz z dr Guzy referat *Poloniści wobec zmiany klimatu. Wstępne wyniki badań ankietowych*; 23–24.09.2021 – *Edukacyjne projekty działań proekologicznych I*, Katowice (Polska), wygłosiłam referat „*Żona modna*” czy odpowiedzialna konsumentka. *Humanistyka zero waste*; 8–10.09.2022 – *Edukacyjne projekty działań proekologicznych II*, Bratysława (Słowacja), wygłosiłam wraz z dr Guzy referat *Rodzice wobec zmiany klimatu – wyniki badań*; 8.09.2023 – *Edukacja humanistyczna i klimat – scenariusze działań*, konferencja podsumowująca, Bańska Bystrzyca (Słowacja), wygłosiłam wraz z dr Guzy referat pt. *Studenci wobec zmiany klimatu – wyniki badań*.

W ramach działalności Kolektywu Symbiotycznego i rozwijania koncepcji „symbiocenu” brałam udział w międzynarodowych konferencjach naukowych. Ważną dla moich działań była konferencja *The Anthropocene: from Boundaries to Bonds* (19–20 października 2023) zorganizowana we Wrocławiu przez Academia Europaea Wrocław Hub, Wrocław Hub, instytucję wspierającą globalną społeczność akademicką ze szczególnym uwzględnieniem Europy Środkowo-Wschodniej. Miałam tam możliwość zaprezentowania wraz prof. Piotrem Skubałą i mgr Anną Kopaczewską referatu *Thinking with Nature. On (New?) Symbiotic Stories*.

W tym samym składzie wzięłam również udział w międzynarodowej konferencji *EuroScience Open Forum* (ESOF 2024), która odbyła się w Katowicach w dniach 12–15 czerwca 2024 roku. To największe w Europie spotkanie badaczy z różnych dyscyplin naukowych i dziedzin wiedzy poświęcone debacie na temat nauki i innowacji, które odbywa się co dwa lata w mieście posiadającym tytuł Europejskiego Miasta Nauki. Podczas wydarzenia zaprezentowaliśmy referat zatytułowany *Towards coexistence. Symbiocene as a response to the challenges of the climate crisis*.

Brałam także udział w Międzynarodowej Konferencji Naukowej *Nowe zjawiska estetyczne, gatunkowe oraz idee w prozie XXI wieku. Kontekst litewski, polski i środkowoeuropejski*, która odbyła się w Wilnie w dniach 23–24 września 2025 roku. Wraz

z prof. Piotrem Skubalą zaprezentowaliśmy referat pt. *Grzybnia znaczeń. Symbiotyczne imaginarium w polskiej prozie najnowszej*.

Redakcja anglojęzycznego czasopisma i książki

W ramach współpracy międzynarodowej, na zaproszenie dr hab. Doroty Michułki, prof. UW, pełniłam funkcję współredaktorki anglojęzycznego numeru czasopisma „**Filoteknos**” (2025, vol. 15: *Ecology – Climate and Education. Shaping the Exploration of the Planet. Environmental Turn in Children’s and Young Adults Literature, Culture and Education*), przygotowanego wspólnie z Tziną Kalogirou (National and Kapodistrian University of Athens), Dorotą Michułką (Uniwersytet Wrocławski) i Justyną Zajac (Uniwersytet Wrocławski). W ramach tej publikacji opracowałam – wraz z Tziną Kalogirou, Wojciechem P. Małeckim i Dorotą Michułką – wstęp do tomu, a ponadto współtworzyłam artykuł z prof. Bernadetą Niesporek-Szamburską (*Children’s Literature and Ecopedagogy. Humanities Education for the Climate in a Polish Studies/Slavic Studies Application*). Przygotowałam także wywiad z prof. Ewą Bińczyk (*Ecologizing the Imagination as a Key to Survival: Prof. Ewa Bińczyk on Changes in the Economy and Science*) oraz, we współpracy z dr hab. Dorotą Nowak-Rodzińską z ASP w Katowicach, artystyczno-naukową wkładkę do czasopisma (*The Symbiocene in Artistic and Humanistic Practices*). Numer „Filoteknos” (2025, vol. 15) stał się platformą międzynarodowej wymiany idei, łączącą perspektywy humanistyczne (w tym polonistyczne), pedagogiczne, ekologiczne i artystyczne, a moja rola redaktorki pozwoliła na aktywne współtworzenie publikacji o wysokiej randze w obszarze humanistyki środowiskowej i edukacji klimatycznej.

Wspomnę również o współredakcji książki, którą już wcześniej wymieniałam – opublikowanej w wydawnictwie Brill | V&R Unipress w 2024 roku monografii ***Polish Flows: An Aqua-Critical Reading of Cultural and Educational Narratives about Rivers*** (TRANSitions. Transdisciplinary, transmedial and transnational cultural studies, vol. 10, Vandenhoeck & Ruprecht unipress, <https://doi.org/10.14220/9783737017121>; wraz z Bernadetą Niesporek-Szamburską, Małgorzatą Wójcik-Dudek).

Aktywność krajowa na poziomie międzyuczelnianym

Krajowy staż naukowy

Od 1 lutego do 30 czerwca 2025 roku odbywałam staż naukowy w **Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach**. Staż realizowany był w ramach współpracy pomiędzy Uniwersytetem Śląskim a Akademią Sztuk Pięknych w Katowicach i obejmował działania

łączące refleksję humanistyczną z praktykami artystycznymi. Prace koncentrowały się wokół rozwijającego się w humanistyce konceptu symbiocenu, który stanowi inspirację do poszukiwania nowych form narracji oraz interdyscyplinarnych metod badania relacji między człowiekiem a środowiskiem. W ramach stażu brałam aktywny udział w przygotowaniach Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Artystycznej *Grzyby i Inni. Ku symbiocenowi*, współorganizowanej przez Akademię Sztuk Pięknych i Uniwersytet Śląski w Katowicach. Podczas konferencji wystąpiłam jako prelegentka z referatem pt. *Szkoła zakorzeniona, czyli manifest edukacji symbiotycznej* (wraz z mgr Anną Kopaczewską). Obecnie współredaguję publikację pokonferencyjną (Lisok, Marta; Ochwat, Magdalena Barbara; Wójcik-Dudek, Małgorzata; Małysa-Janczy Zofia (red.): *Fungi and Others. Towards the Symbiocene*, Katowice: Academy of Fine Arts in Katowice, 2025, ISBN 978-83-68440-10-2). Z prof. Grzegorzem Hańderkiem z ASP, w programie *Doskonała Nauka II* – moduł „Wsparcie konferencji naukowych” złożyliśmy wniosek na organizację tej właśnie konferencji jako kontynuacji realizowanej przeze mnie na Uniwersytecie Śląskim I edycji *GEOlogos* (KONF/SP/0047/2023/01 *Doskonała Nauka II* – Wsparcie konferencji naukowych. Tytuł projektu: *GEOlogos II – Międzynarodowa konferencja naukowa* – kontynuacja).

Działania stażowe obejmowały również ścisłą współpracę z dwoma pracownikami ASP: Pracownią Projektowania oraz Sitodruku. Współpraca z Pracownią Projektowania prowadzoną przez dr Hannę Sitarz-Pietrzak, polegała na organizowaniu cyklu spotkań ze studentami i uczonymi, artystami i artystkami, wspólnym opracowywaniu koncepcji projektów artystycznych o charakterze symbiotycznym (dyplomów studenckich), inspirowanych ideą współistnienia różnych form życia. W Pracowni Sitodruku, współprowadzonej przez dr hab. Dorotę Nowak-Rodzińską, współpraca dotyczyła współtworzenia z pracownikami i studentami kompozycji wizualnych opartych na motywach międzygatunkowej koegzystencji – z tej współpracy powstał wspólny artykuł *The Symbiocene in Artistic and Humanistic Practices*.

Staż miał charakter inter- i transdyscyplinarny, rozwijał zarówno refleksję teoretyczną, jak i praktyczne strategie tworzenia projektów edukacyjnych, artystycznych i narracyjnych wspierających nowe imaginarium symbiotyczne oparte na współpracy, empatii międzygatunkowej oraz odpowiedzialności za wspólny świat ludzi, zwierząt, roślin, grzybów i innych bytów (zał. 2).

Promotorstwo pomocnicze o charakterze międzyuczelnianym

Zostałam powołana przez Radę Dyscypliny Sztuki Projektowe Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach do pełnienia funkcji promotora pomocniczego w postępowaniu o

nadanie mgr Annie Kopaczewskiej stopnia doktora sztuki (uchwała z 7 marca 2025 roku). Temat jej rozprawy brzmi: *Myślenie (z) przyrodą. Projekt narzędzi i metod niezbędnych do wdrażania edukacji symbiotycznej*. Współpraca obejmuje badania nad projektowaniem i prototypowaniem narzędzi służących edukacji symbiotycznej. Moja rola koncentruje się przede wszystkim na wspieraniu pracy nad językiem oraz wprowadzaniu perspektyw „więcej-niż-tylko-ludzkich”, które otwierają nowe narracje oparte na relacjach, płaskiej ontologii, wielości centrów, sprawczości nie-ludzkich aktorów i trosce jako metodologii. Inspirację dla tego typu narracji stanowi dla doktorantki najnowsza literatura polska, m.in. proza Olgi Tokarczuk, poezja Małgorzaty Lebdy czy Julii Fiedorczuk.

Prowadzone przez nas projekty narzędzi edukacyjnych opierają się na założeniu, że zajęcia terenowe stanowią niezbędny element procesu edukacji symbiotycznej, ponieważ pozwalają na doświadczeniowe i relacyjne poznanie świata. Edukacja symbiotyczna stanowi ramę kolektywnego, interdyscyplinarnego i pełnego nadziei myślenia o przyszłości planety i wszystkich istot. Wpisuje się ona w idee projektowania włączającego (obejmującego wszystkich), które powinny wykraczać poza potrzeby tylko ludzkiego odbiorcy. Wymaga to rewizji dotychczasowych paradygmatów oraz korekty pojęć i teorii obciążonych antropocentryzmem. W proponowanym ujęciu projektowanie postantropocentryczne stanowi fundament dla tworzenia narzędzi dydaktycznych, w tym takich, które mogą znaleźć zastosowanie w edukacji środowiskowej, a także dla kształtowania nowych narracji na szkolnych lekcjach języka polskiego.

Konsorcjum

W 2024 roku wraz z badaczkami z obszaru pedagogiki ekologicznej – dr Agnieszką Kozłowską, dr hab. Beatą Golą, prof. UJ i dr hab. Renatą Michalak, prof. UAM – powołałyśmy konsorcjum trzech uczelni (Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), którego celem było przygotowanie wniosku grantowego do Narodowego Centrum Nauki w konkursie OPUS 27 (edycja 53). Projekt nosił tytuł *Przywracanie kontaktu uczniów z naturą. Uwarunkowania i sposoby wykorzystywania potencjału edukacyjnego szkolnych ogrodów i przyrody wokół szkoły*.

Do realizacji tego przedsięwzięcia zaprosiłyśmy interdyscyplinarny zespół liczący jedenaście osób, wśród nich znaleźli się badacze prowadzący i publikujący prace w obszarze pedagogiki środowiskowej, edukacji ekologicznej i humanistyki środowiskowej, pracownik uniwersyteckiego ogrodu botanicznego oraz czworo studentów i doktorantów. Zadania

projektu obejmowały kompleksowe rozpoznanie ogrodów szkolnych i terenów zielonych wokół szkół, analizę charakterystyki zajęć prowadzonych w terenie (w tym przedmiotów humanistycznych i artystycznych), charakterystykę nauczycieli prowadzących tego typu zajęcia oraz identyfikację ich oczekiwań wobec polityki oświatowej i zarządzania szkołami. Badania planowałyśmy przeprowadzić w szkołach z trzech aglomeracji: Poznania, Katowic i Krakowa, co umożliwiłoby porównanie praktyk edukacyjnych oraz lokalnych uwarunkowań społeczno-kulturowych. Niestety, projekt nie otrzymał finansowania.

W kolejnym roku, 2025, złożyłyśmy nowy projekt w ramach konkursu NCN OPUS 29 (edycja 57) pt. *Szkolne ogrody wobec wyzwań klimatyczno-środowiskowych – diagnoza praktyk i potencjału edukacyjnego*. Projekt bada edukacyjny potencjał ogrodów szkolnych w kontekście wyzwań klimatycznych i środowiskowych. Zaplanowałyśmy poddać analizie zagadnienia: w jaki sposób szkolne ogrody są projektowane i wykorzystywane do celów edukacyjnych, jakie funkcje im się przypisuje oraz jak przekonania i wartości etyczne wpływają na te praktyki. Narzędzia badawcze obejmują: arkusze obserwacji strukturalnej, skalę New Ecological Paradigm (NEP), rysunki uczniów wraz z wywiadami oraz jakościową analizę językową. Projekt integruje badania edukacyjne, humanistykę środowiskową, etykę środowiskową i ekolingwistykę. Podejmuje rzadko badane powiązania między przestrzenią, praktyką edukacyjną i wartościami. Projekt nie otrzymał finansowania.

Inne

W zakresie mojej aktywności naukowej znajduje się również współredagowanie czasopism naukowych, byłam odpowiedzialna za przygotowanie m.in. numeru 2/(24) z roku 2019 i 1/(31) z roku 2023 „Postscriptum Polonistycznego” oraz „Filoteknos” z roku 2025. Numer specjalny (31) „Postscriptum Polonistycznego” pt. *Edukacja humanistyczna w czasach antropocenu* opracowałam wspólnie z dr Agnieszką Tambor. Publikacja ta została dofinansowana ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki, pozyskanych przeze mnie w ramach programu *Doskonała Nauka – wsparcie konferencji naukowych* (nr umowy DNK/SP/514518/2021).

Od 2020 roku pełnię funkcję redaktorki naczelnej rocznika „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego”, publikowanego przez Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Odpowiadałam także za redakcję wybranych numerów tematycznych (m.in. tomu 29 z 2020 roku oraz tom 28 z roku 2019).

Jestem członkinią ogólnopolskiej grupy badawczej Seminarium Pedagogiki Ekologicznej, która obecnie funkcjonuje jako Zespół Roboczy Pedagogiki Ekologicznej Młodzieży, Sekcja Pedagogiki Młodzieży przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN.

Jestem również recenzentką w czasopismach naukowych, m.in. „Annales UMCS. Sectio N – Educatio Nova”, „Paidia i Literatura” (UŚ), „Załącznik Kulturoznawczy” (UKSW) czy „Zeszyty Prasoznawcze” (UJ).

Na zaproszenie Komisji PAU do Oceny Podręczników Szkolnych w ramach cyklu „Edukacyjne lektury” w 2025 roku wzięłam udział w spotkaniu w Krakowie – przedmiotem dyskusji była moja książka *Więcej-niż-tylko-ludzkie lekcje języka polskiego. Edukacja polonistyczna w czasach kryzysu klimatycznego* (Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2025).

Moja działalność naukowa była już wcześniej doceniana: w 2015 roku otrzymałam indywidualną nagrodę III stopnia Jego Magnificencji Rektora za działalność naukowo-badawczą, w 2022 roku przyznano mi dodatek projakościowy za publikację rozdziału *Neue Andere im Zeitalter des Anthropozäns? Umweltmigrationen in den Reportagen von Artur Domosławski*, a w 2025 roku za współautorski artykuł *The Eco-Logic of Olga Tokarczuk's Prose Worlds: Tenderness and Anger as the Pillars of a New Order*.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

Osiągnięcia dydaktyczne

Od 2004 roku jestem związana z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, gdzie po ukończeniu studiów magisterskich prowadziłam zajęcia jako doktorantka, następnie pracowałam jako asystentka, wreszcie jako adiunktka. Działalnością dydaktyczną zajmuję się zarówno w kraju, jak i za granicą – w ramach programu Erasmus+ realizowałam wykłady i ćwiczenia m.in. na Uniwersytecie Palackiego w Ołomuńcu, Uniwersytecie w Zagrzebiu oraz Uniwersytecie w Neapolu „L'Orientale” (Uniwersytet Wschodni).

Zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach prowadziłam przede wszystkim na Wydziale Humanistycznym, na kierunku filologia polska, ale także na innych kierunkach, takich jak: sztuka pisania, twórcze pisanie i marketing wydawniczy, komunikacja promocyjna i kryzysowa, międzynarodowe studia polskie, oraz na Wydziale Nauk Społecznych.

Prowadziłam kilkanaście przedmiotów akademickich w formie wykładów, ćwiczeń, laboratoriów, warsztatów i konwersatoriów, w tym także zajęcia własnego autorstwa. Wśród nich znalazły się zajęcia metodyczne przygotowujące do zawodu przyszłych nauczycieli i nauczycielki języka polskiego: *dydaktyka literatury polskiej w szkole podstawowej*, *dydaktyka literatury w szkole ponadpodstawowej*, *konteksty literatury w szkole*, *emisja głosu*, *seminarium dyplomowe* (na specjalności nauczycielskiej), *praktyki dydaktyczne w szkole podstawowej*, a także autorskie kursy: *ABC klimatu dla humanistów*, *EkoFreak – wciągający kurs o planecie* czy *humanistyczna edukacja środowiskowa*. Moja aktywność dydaktyczna obejmuje także prowadzenie zajęć międzywydziałowych i ogólnouniwersyteckich, w tym w ramach współpracy z naukowcami reprezentującymi inne dziedziny (np. wspólny kurs z przyrodnikiem prof. Piotrem Skubałą). W tym składzie prowadziliśmy zajęcia na międzynarodowych studiach nauk politycznych i dyplomacji, konwersatorium monograficzne – *ABC klimatu i środowiska dla polityków* czy zajęcia terenowe na kierunku sztuka pisania *Jak być ze świata? Humanistyka środowiskowa w terenie*.

Pełniłam funkcję promotorki prac dyplomowych – dotychczas byłam opiekunką 45 prac licencjackich. Byłam również recenzentką 17 prac licencjackich oraz 10 prac magisterskich, pełniłam również funkcję przewodniczącej komisji egzaminacyjnej.

Ważną częścią praktyki dydaktycznej jest dla mnie indywidualna praca ze studentkami i studentami w formie tutoringu. W 2021 roku uczestniczyłam w programie *Współmyślenie w humanistyce* – w ramach projektu *Jeden Uniwersytet – Wiele Możliwości. Program Zintegrowany*, finansowany ze środków z NCBiR. Prowadziłam grupę tutorską „Zielone lekcje języka polskiego, czyli humanistyka środowiskowa w szkole”. Wraz ze studentkami i studentami filologii polskiej wprowadzaliśmy humanistykę środowiskową do przestrzeni szkolnej – na lekcje języka polskiego – oraz opierając się na metodologii ekokrytycznej, przygotowaliśmy stosowne materiały dydaktyczne. Opracowane materiały miały służyć zarówno studentom, jak i nauczycielom oraz wszystkim osobom zainteresowanym tym obszarem. Celem pośrednim projektu było zaangażowanie studentów w działalność szkół, z którymi Uniwersytet Śląski w Katowicach ma podpisane umowy o współpracę, oraz w życie naukowe uczelni, m.in. poprzez przygotowanie pierwszych naukowych tekstów studenckich w czasopiśmie naukowych. Przykładem takiej aktywności jest praca studentki Aleksandry Lange, która pod moją opieką przygotowała artykuł naukowy *Im dalej w las, tym więcej drzew? Kształtowanie wrażliwości na naturę w edukacji polonistycznej w szkole podstawowej* („Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego” 2021, t. 30, <https://doi.org/10.31261/TPDJP.2021.30.05>), oraz konspekt lekcji, który został włączony do

materiałów wypracowanych w ramach międzynarodowego projektu *Visegrad – The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations* (HEC). W 2025 roku zaangażowałam się także w projekt *Uczelnie Przyszłości*, w ramach którego prowadziłam indywidualny mentoring studencki.

Działam na rzecz studentów i studentek, wytrwale wprowadzając ich w życie naukowe uczelni. Współorganizowałam wraz z dr Anną Guzy studencką konferencję naukową w ramach projektu *Współmyślenie w humanistyce* (19 maja 2021), która odbyła się w formule zdalnej.

Kolejnym przykładem takiego włączającego studentów działania była Międzynarodowa Konferencja Naukowa GEOlogos (1–3 czerwca 2022), podczas której zorganizowałam sesję posterową dedykowaną studentom i studentkom. Młodzi naukowcy zaprezentowali wówczas referaty i postery dotyczące m.in. ekologii, edukacji polonistycznej, etyki środowiskowej i literatury, przygotowanie wymagało od nich rozwinięcia odpowiednich kompetencji badawczych.

Staram się włączać studentki i studentów do prac komitetów organizacyjnych konferencji oraz wspieram ich merytorycznie w przygotowaniu artykułów naukowych zgłaszanych do czasopism branżowych. Dzięki temu mają oni okazję zdobywać doświadczenie zarówno jako prelegenci, organizatorzy wydarzeń akademickich, jak i autorzy publikacji naukowych (zob. na przykład artykuł Katarzyny Mencfel, *Biografie psów w baśniach Hansa Christiana Andersena pt. „Krzesiwo” oraz „Bałwan ze śniegu”, „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego”* 2024, t. 33, s. 1–20, <https://doi.org/10.31261/TPDJP.2024.33.05>).

Szczególnie istotna w mojej pracy dydaktycznej ze studiującymi na kierunku nauczycielskim jest wieloletnia współpraca z Regionalnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach. W ramach tej współpracy już od kilku lat organizuję studencki kurs przygotowujący do zawodu nauczyciela – „ABC młodego nauczyciela”. Kurs ten pozwala przyszłym nauczycielom zapoznać się z najważniejszymi aspektami pracy w szkole: poznają swoje prawa i obowiązki, uczą się zasad organizacji wycieczek szkolnych, przetwarzania informacji, stosowania przepisów RODO w praktyce, a także zapisów z „ustawy Kamilka”, uczą się zasad edukacji włączającej i komunikacji bez przemocy. Mają okazję nabywać sprawności w różnych sytuacjach praktycznych, które mogą się pojawić w późniejszej pracy zawodowej. Udział w kursie kończy się uzyskaniem certyfikatu.

Od 1 października 2020 do dziś pełnię funkcję opiekunki praktyk studenckich dla specjalności nauczycielskiej na kierunku filologia polska.

W roku 2024 brałam udział w pracach nad stworzeniem nowego wielodyscyplinowego kierunku studiów pod nazwą „Interdyscyplinarne studia humanistyczne nad środowiskiem”. Studia te łączą wiedzę z nauk humanistycznych, społecznych i przyrodniczych, koncentrując się na ekologii, zmianach klimatu, równościowych i społecznych aspektach środowiska, a także na rozwoju technologii.

Systematycznie rozwijam swoje kompetencje dydaktyczne, uczestnicząc w kursach i szkoleniach, które poszerzają mój warsztat zarówno w zakresie edukacji humanistycznej, jak i działań na rzecz klimatu oraz środowiska. W ostatnim czasie ukończyłam: w 2023 roku Szkołę Ekopoetyki przy Instytucie Reportażu w Warszawie, w 2025 roku szkolenie „Narracje klimatyczne w edukacji” oraz zdobyłam uprawnienia trenerskie i facylitatorki metody Mozaiki Klimatycznej na licencji francuskiego stowarzyszenia La Fresque du Climat. Brałam również udział w 2024 roku w szkoleniu „Strażnicy i Strażniczki Klimatu”, organizowanym przez Pracownię na rzecz Wszystkich Istot – jedynym w Polsce kursie edukacji obywatelskiej przygotowującym do prowadzenia kampanii na rzecz przeciwdziałania kryzysowi klimatycznemu i degradacji przyrody. Zainteresowania badawcze rozwijałam także podczas szkolenia „Nie tylko liczby... Metody jakościowe w badaniu przestrzeni i miasta”, które pozwoliło mi poszerzyć warsztat metodologiczny w zakresie badań nad przestrzenią miejską.

W 2022 roku byłam członkinią zespołu, który otrzymał nagrodę Rektora II stopnia w uznaniu za wybitne osiągnięcia w działalności dydaktycznej.

Uczniowie i uczennice

Moja akademicka działalność dydaktyczna na Uniwersytecie Śląskim obejmuje również zajęcia dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Realizowane są one na podstawie umów o współpracy dydaktycznej zawartej pomiędzy Uniwersytetem Śląskim a szkołami partnerskimi. W latach 2016–2024 pełniłam funkcję pełnomocniczki rektora ds. współpracy ze szkołami, co owocowało częstym prowadzeniem zajęć oraz organizowaniem wydarzeń dydaktycznych i popularyzatorskich dla uczniów oraz nauczycieli.

Jednym z moich przedsięwzięć w ramach tej współpracy były *Rawenalia* – zajęcia terenowe nad rzeką Rawą, przygotowane dla uczniów X Liceum Ogólnokształcącego im. Ignacego Jana Paderewskiego w Katowicach. Wydarzenie odbyło się w trakcie uniwersyteckich juwenaliów i miało charakter interdyscyplinarny. Uczniowie brali udział w warsztatach z zakresu hydrologii i biologii, a także uczestniczyli w spacerze badawczym połączonym z refleksją literacką i kulturową – rzeka stała się dla nich zarówno obiektem badań środowiskowych, jak i metaforą obecności natury w mieście.

Działania klimatyczno-środowiskowe, na podstawie umowy o współpracy z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, podejmuję również w Szkole Podstawowej nr 26 im. Rodła w Zabrze. Dzięki temu szkoła ta stała się pierwszą placówką w regionie, w której systematycznie realizowana jest rozszerzona edukacja klimatyczna. W ramach współpracy prowadzę zajęcia dydaktyczne i warsztaty zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli, rozwijając ich wrażliwość ekologiczną, pogłębiając wiedzę na temat zmian klimatycznych oraz pokazując, jak literatura i humanistyka mogą wspierać refleksję nad środowiskiem naturalnym.

Nauczyciele

W latach 2019–2023 w ramach projektu *Uniwersytet Humanistów* realizowanego na Uniwersytecie Śląskim w konkursie *POWER*, finansowanym przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (pełniłam funkcję kierowniczkę zadania POWR.03.01.00-IP.08-00-3MU/18), odpowiadałam za przygotowanie i realizację „Uniwersytetu Polonistów” – rocznego kursu skierowanego do nauczycieli języka polskiego z regionu.

Prowadziłam również liczne warsztaty dla nauczycieli przy współpracy z WOM w Katowicach, między innymi w ramach Festiwalu Edukacyjnego „Nowe Inspiracje”.

Aktualnie współpracuję z Fundacją Code for Green, organizacją *non-profit*, która od 2017 roku aktywnie wprowadza edukację środowiskową do szkół, wspierając młodych ludzi w rozwiązywaniu lokalnych problemów przy wykorzystaniu technologii cyfrowych. Misją Fundacji jest także kształcenie nauczycieli i przekształcanie szkoły w centrum edukacji środowiskowej. Wraz z dr hab. Małgorzatą Wójcik-Dudek prof. UŚ współrealizuję program *Code for Blue*, skoncentrowany na terenowej edukacji wodnej i błękitnych opowieściach; opracowałyśmy internetowy kurs dla nauczycieli zatytułowany „Błękitne opowieści. O tworzeniu narracji i nowych opowieści w czasach kryzysu klimatycznego”, dostępny na platformie on-line. Wspólnie z Fundacją Code for Green, która pozyskała środki, prowadzimy również projekt międzynarodowy *Community as a Classroom – Społeczność jako klasa*, dofinansowany przez Unię Europejską w ramach programu Erasmus+ (okres realizacji: 1 września 2023 – 30 czerwca 2026). Projekt realizowany jest w partnerstwie z organizacjami z Rumunii, Czech, Słowacji i Finlandii. Jego głównym celem jest wprowadzanie do praktyki szkolnej metod edukacji opartych na miejscu (*Place Based Learning*) oraz rozwijanie współpracy kolegalnej pomiędzy nauczycielami. Razem z dr hab. M. Wójcik-Dudek, prof. UŚ, prowadzimy działania projektowe w szkołach w Zabrzu, koncentrując się na metodach osadzonych w lokalnym kontekście Górnego Śląska, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów rzecznych oraz problematyki błękitnej humanistyki.

Osiągnięcia organizacyjne

Moja aktywność organizacyjna obejmuje zarówno współorganizację i organizację konferencji krajowych i międzynarodowych, kongresów, seminariów, jak i udział w komitetach naukowych. Wielokrotnie pozyskiwałam także środki finansowe na organizację przedsięwzięć naukowych. Wśród nich warto wymienić: międzynarodową konferencję *Grzyby i Inni. Ku symbiocenowi*, która odbyła się w dniach 21–23 maja 2025 roku i została przygotowana wspólnie przez Uniwersytet Śląski oraz Akademię Sztuk Pięknych w Katowicach; międzynarodową konferencję GEOlogos, zorganizowaną w dniach 1–3 czerwca 2022 roku, której program obejmował trzy bloki tematyczne: dydaktykę w dobie kryzysu klimatycznego, humanistykę w epoce antropocenu oraz edukację w dobie antropocenu; zorganizowane przeze mnie 10 lipca 2024 roku na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego seminarium w ramach, wtedy nieformalnej, grupy Pedagogiki Ekologicznej pod hasłem *Making kin – transformująca edukacja jutra w nowych sojuszach i splątaniach*, w którym wziął udział prof. Marek Oziewicz z Uniwersytetu Minnesoty, a uczestniczki i uczestnicy odbyli biodróż z poetą i reportażystą Michałem Książkiem (humanistyczna edukacja terenowa połączona z ekolingwistyką).

W ramach działalności w Interdyscyplinarnym Centrum Badań nad Edukacją Humanistyczną zorganizowałam seminarium naukowe (10 stycznia 2023 roku na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego). W wydarzeniu wzięli udział wybitni badacze nowej humanistyki: prof. dr hab. Ewa Domańska (UAM) z wykładem *Kilka uwag na temat praktykowania pedagogiki nieantropocentrycznej na uniwersytecie*, prof. dr hab. Małgorzata Sugiera (UJ) z wystąpieniem *Dwadzieścia kilka lat później: Hakowanie antropocenu* oraz dr Grzegorz Czemieli (UMCS/Szkoła Ekopoetyki) z referatem *Literatura a kryzys planetarny*. Seminarium stało się ważną przestrzenią wymiany myśli na temat humanistyki wobec wyzwań antropocenu i kryzysu planetarnego.

Ważnym elementem mojego zaangażowania organizacyjnego jest redagowanie czasopisma „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego”; jak już nadmieniałam, od 2020 roku jestem jego redaktorką naczelną. Periodyk ten, wydawany od 1977 roku, ma długą tradycję i od początku istnienia pełni ważną funkcję w środowisku dydaktycznym i akademickim. Praca nad czasopismem jest wieloaspektowa i coraz bardziej wymagająca. Obejmuje nie tylko opracowywanie koncepcji poszczególnych numerów, pozyskiwanie i redakcję tekstów czy współpracę z autorami, lecz także liczne działania organizacyjne:

prorowadzenie strony internetowej, rozwijanie narzędzi redakcyjnych oraz zabiegi związane z włączaniem periodyku do międzynarodowych baz. Wraz z zespołem redakcyjnym opracowałam stronę internetową czasopisma zgodną ze światowymi standardami i systemem Open Journal System, dostępną w wersji polskiej i angielskiej. Zawiera ona pełne informacje o czasopiśmie, procedurach składania artykułów, wymogach redakcyjnych oraz zasadach recenzowania w systemie *double-blind peer review*. Każdy artykuł jest identyfikowany numerem DOI oraz przypisany do autora poprzez numer ORCID. Dzięki spełnieniu tych wymogów czasopismo zostało przyjęte do prestiżowych baz: Directory of Open Access Journals (DOAJ), Modern Language Association International Bibliography (MLA) oraz ERIH+.

Od 2024 roku pełnię funkcję sekretarza w Radzie ds. Kryzysu Klimatyczno-Środowiskowego, powołanej zarządzeniem Rektora Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, prof. dr. hab. Ryszarda Koziołka. Przewodniczącym Rady jest prof. Piotr Skubała (Wydział Nauk Przyrodniczych), zastępczynią prof. UŚ Edyta Sierka (Kolegium Indywidualnych Studiów Międzyobszarowych, Wydział Nauk Przyrodniczych). Rada spotyka się regularnie raz w miesiącu, a obecnie pracuje nad strategią klimatyczno-środowiskową Uniwersytetu Śląskiego, obejmującą działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną uczelni.

Aktualnie pełnię funkcję wicedyrektor Interdyscyplinarnego Centrum Badań nad Edukacją Humanistyczną (ICBEH, powołanego w 2020 roku), którego głównym celem jest integrowanie badań z zakresu dydaktyk humanistycznych i glottodydaktyki oraz tworzenie nowoczesnych metod kształcenia nauczycieli. Centrum prowadzi współpracę z instytucjami edukacyjnymi i kulturalnymi w kraju oraz w Europie, rozwijając projekty o charakterze naukowym i społecznym.

W latach 2016–2020 byłam pełnomocnikiem Rektora Uniwersytetu Śląskiego ds. współpracy ze szkołami. W tej roli odpowiadałam m.in. za podpisywanie umów ze szkołami oraz realizację wspólnych działań edukacyjnych i w związku z tym angażowałam się w organizację wydarzeń uczelnianych, takich jak dni otwarte, oraz współpracowałam z Działem Promocji Uniwersytetu Śląskiego.

Na początku swojej działalności zawodowej byłam związana z administracją Uniwersytetu Śląskiego. Przez kilka lat pełniłam funkcję rzecznika prasowego uczelni, a moje działania w zakresie popularyzacji nauki zostały docenione przyznaniem mi nagrody Polskiej Agencji Prasowej dla najlepszego rzecznika prasowego. Obowiązki na następnym stanowisku – dyrektorki Gabinetu Rektora Uniwersytetu Śląskiego – przez kilka lat łączyłam z funkcją

asystenta przewodniczącego Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, organizacji zrzeszającej wszystkich rektorów uczelni akademickich w Polsce.

Za moją działalność organizacyjną wielokrotnie otrzymywałam nagrody Rektora, w tym nagrodę indywidualną I stopnia za działalność organizacyjną i popularyzatorską. W szczególności doceniono jakość przekazywanych informacji, pomoc w kontaktach z naukowcami, zaangażowanie w promocję macierzystej uczelni i popularyzację nauki oraz rzetelną współpracę z mediami w roli rzecznika prasowego Uniwersytetu Śląskiego (2011). W 2013 roku uhonorowano mnie ponadto nagrodą indywidualną I stopnia za działalność organizacyjną.

Działalność popularyzująca naukę

Jednym z kluczowych obszarów mojej działalności naukowej jest popularyzacja wiedzy, ze szczególnym uwzględnieniem edukacji klimatyczno-środowiskowej i humanistyki środowiskowej. Moje zaangażowanie obejmuje szeroki wachlarz inicjatyw edukacyjnych, które realizuję na różnych poziomach – od działań lokalnych w miastach po współpracę z instytucjami krajowymi i międzynarodowymi. Głównym celem jest wspieranie wdrażania edukacji klimatycznej do formalnych systemów edukacyjnych, przede wszystkim na poziomie szkół podstawowych i średnich.

W 2021 roku aktywnie uczestniczyłam w pracach Komisji Klimatu Miasta Katowice, której celem było wprowadzenie edukacji klimatyczno-środowiskowej do szkół podstawowych. Miałam okazję zaprezentować wyniki swoich badań empirycznych oraz zaproponować rozwiązania dotyczące integracji zagadnień ekologicznych z podstawami programowymi poszczególnych przedmiotów szkolnych. Działania Komisji zakończyły się podjęciem przez radnych miasta uchwały, wprowadzającej pilotażowy program edukacji klimatycznej w klasach siódmych (<https://www.katowice.eu/dla-mieszkańca/ucz-się/miejskie-programy-autorskie/klimatyczne-katowice>). W efekcie w 2023 roku stworzyłam wraz z zespołem założenia programu edukacji klimatycznej w Katowicach, który w roku szkolnym 2023/2024 był realizowany w wybranych szkołach jako pilotaż. Następnie w roku szkolnym 2024/2025 programem tym zostały objęte wszystkie szkoły samorządowe (46 katowickich szkół podstawowych), czyli 2066 uczniów i 540 nauczycieli, którzy uczestniczą w zajęciach z czterech obszarów – tematów przewodnich programu *Klimatyczne Katowice* – mianowicie: antropogeniczne zmiany klimatu, krytyka konsumpcjonizmu, utrata bioróżnorodności, transformacja energetyczna. Dla każdego z tych obszarów opracowaliśmy oddzielny przewodnik metodyczny, przygotowany m.in. pod moją opieką naukową

i dydaktyczną. Publikacje zawierają propozycje scenariuszy lekcji klimatycznych, wprowadzenie teoretyczne do każdego tematu oraz opisy metod, które można wykorzystać do realizacji poszczególnych treści edukacyjnych, cele edukacyjne, EKOinspirownik dla nauczycieli. Wszystkie cztery przewodniki są dostępne w otwartym dostępie na stronie internetowej Urzędu Miasta Katowice. Warto podkreślić, że w ramach humanistycznych treści środowiskowych w roku szkolnym 2024/2025 odbyło się aż 250 lekcji języka polskiego, których tematyka związana była z antropogeniczną zmianą klimatu, krytyką konsumpcjonizmu, utratą bioróżnorodności, transformacją energetyczną.

W 2024 roku zostałam zaproszona do współpracy przez Śląską Kurator Oświaty, która powołała Radę ds. Wdrożenia Edukacji Klimatyczno-Środowiskowej w województwie Śląskim. Jako członkini Komitetu Sterującego aktywnie współtworzę program Akademii Edukacji Klimatyczno-Środowiskowej dla Nauczycieli (AEKŚN), który obecnie realizowany jest pilotażowo w 20 szkołach w naszym regionie. Projekt ten jest finansowany przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, co stanowi istotne wsparcie dla działań zmierzających do wyposażenia 80 nauczycieli w wiedzę i umiejętności przydatne w edukacji mierzącej się z kryzysem klimatycznym i zanikiem bioróżnorodności. W ramach programu nauczyciele biorą udział w innowacyjnych, interdyscyplinarnych zajęciach wspierających ich przygotowanie merytoryczne i metodyczne, m.in. kąpiele leśne (*Shinrin-yoku*), warsztaty oparte na mozaice klimatycznej, mozaice bioróżnorodnościowej, seminaria terenowe (edukacja outdoorowa) i ekopsychologiczne. Wszystkie działania w ramach AEKŚN mają na celu przygotowanie nauczycieli do zapowiadanej przez MEN zmiany w edukacji dotyczącej problematyki klimatyczno-środowiskowej.

Poza aktywnością na poziomie regionalnym angażuję się również w działania na szczeblu krajowym i międzynarodowym. W 2021 roku uczestniczyłam w obradach Nadzwyczajnej Komisji ds. Klimatu Senatu RP. Ponadto zostałam powołana do zespołu przy Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, którego celem było opracowanie interdyscyplinarnego kursu edukacji klimatyczno-środowiskowej dla studentów polskich uczelni. Współpracuję także z Polską Akademią Umiejętności, gdzie uczestniczyłam w spotkaniach poświęconych analizie podręczników szkolnych pod kątem edukacji klimatycznej.

Na poziomie ministerialnym zostałam powołana do dwóch zespołów eksperckich przy Ministerstwie Edukacji Narodowej i Ministerstwie Klimatu i Środowiska. W ramach prac zespołu ds. edukacji klimatycznej przy Ministerstwie Edukacji Narodowej współtworzę

rekomendacje, koncepcję modułu klimatycznego (który wejdzie do polskich szkół w 2026 roku); aktualnie jestem w zespole, który przygotowuje poradnik metodyczny do tegoż modułu. Wprowadzałam również propozycje zmian w podstawie programowej z języka polskiego, uwzględniające perspektywę humanistyki środowiskowej. Równolegle, w ramach współpracy z Ministerstwem Klimatu i Środowiska, uczestniczę w pracach zespołu, który opracowuje Strategiczny Plan Działań w zakresie Edukacji Ekologicznej.

Jestem członkinią sieci ekspertów Team Europe Direct, działającej w krajach członkowskich Unii Europejskiej. Sieć ta ma na celu szerzenie wiedzy na temat polityk unijnych.

Moje działania obejmują również udział w konkursach i festiwalach naukowych. W 2025 roku byłam członkinią jury drugiej edycji konkursu *Książka w TEmacie*, poświęconego publikacjom na temat transformacji energetycznej. Konkurs ten był częścią III Kongresu Energetyki Rozproszonej, organizowanego przez Akademię Górniczo-Hutniczą w Krakowie.

Brałam aktywny udział we wszystkich dotychczasowych edycjach Śląskiego Festiwalu Nauki KATOWICE, realizując działania popularyzatorskie i edukacyjne z zakresu humanistyki środowiskowej oraz edukacji klimatycznej: na 5. Śląskim Festiwalu Nauki (2021) wraz ze studentkami prowadziłam warsztaty poświęcone zielonym lekcjom polskiego; na 6. Śląskim Festiwalu Nauki (2022) wystąpiłam z wykładem pt. *Antropocen w najnowszej literaturze faktu*. Zajęcia miały formę „laboratoryjnego czytania” fragmentów literatury *non-fiction* poświęconej katastrofie klimatycznej – zarówno w Polsce (Hel, Śląsk), jak i na świecie (Australia, Peru, Brazylia, Szwecja). Celem wykładu było ukazanie kondycji Ziemi i zwiększenie świadomości oraz zaangażowania słuchaczy w działania na rzecz ochrony klimatu. Wydarzenie było skierowane do uczniów i nauczycieli; podczas 7. Śląskiego Festiwalu Nauki (2023) uczestniczyłam w panelu dyskusyjnym pt. *Humanistyczna edukacja środowiskowa*, który odbył się 11 grudnia 2023 roku; na 8. Śląskim Festiwalu Nauki (6–8 grudnia 2024) prowadziłam warsztaty z zakresu edukacji klimatycznej.

W ramach mojej działalności popularyzatorskiej brałam udział w licznych konferencjach, warsztatach i debatach poświęconych edukacji klimatycznej i ekologicznej, takich jak:

- ✓ *Czy Andersen stosował filozofię zero waste? Lektury szkolne w ekologicznych reinterpretacjach* (17 kwietnia 2021, WOM Katowice), w którym uczestniczyło 30 nauczycieli z regionu. Warsztaty te, oparte na ekologicznych reinterpretacjach klasycznych lektur, pozwoliły na refleksję nad związkiem literatury z ekologią;

- ✓ debata *Edukacja w czasach kryzysu* (6 grudnia 2021, Miasto Katowice i Uniwersytet Śląski), której celem było omówienie wyzwań edukacyjnych związanych z kryzysem klimatycznym i kryzysem zdrowia psychicznego. Spotkanie odbyło się zdalnie, a zarchiwizowane nagranie zostało skierowane do nauczycieli z katowickich szkół;
- ✓ warsztaty dla nauczycieli zatytułowane *Żona modna czy odpowiedzialna konsumentka. Humanistyka zero waste* (26 maja 2022, Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli – MSCDN, Wydział w Warszawie), które przyciągnęły 60 uczestników – nauczycieli i uczniów z różnych części Polski;
- ✓ prezentacja na konferencji *Cześć, giniemy! Szkolne od-uczanie w trosce o Ziemię* (16 grudnia 2021, Uniwersytet Śląski w Katowicach oraz Bielsko-Bialski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli), skierowanej do 35 nauczycieli z Bielska-Białej, która dotyczyła wyzwań klimatycznych oraz nowych metod dydaktycznych w kontekście kryzysu klimatycznego;
- ✓ *Humanistyka w czasach kryzysu klimatycznego* (30 września 2021, Pułtusk, III Forum Nowatorstwa Pedagogicznego, organizowane przez MSCDN oraz Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”), w którym uczestniczyło 55 nauczycieli z różnych części Polski oraz nauczycieli polonijnych. Spotkanie to poruszało kwestie wykorzystaniu humanistyki w nauczaniu o kryzysie klimatycznym;
- ✓ udział w konferencji Młodzieżowej Rady Gmin dla Demokracji i Klimatu (15 marca 2022; on-line), sfinansowanej przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG; w swoim wystąpieniu poruszyłam tematy związane z odpowiedzialnością młodego pokolenia za przyszłość klimatu;
- ✓ wykład połączony z prezentacją podczas pierwszej konferencji Szkolnej Młodzieżowej Rady Klimatycznej (8 kwietnia 2022, zdalne spotkanie z udziałem trzech szkół z Dąbrowy Górniczej) pt. *Jak zapobiec największemu wymieraniu? Cierpienie zwierząt w literaturze*. Konferencja miała na celu połączenie zagadnień literackich z ekologicznymi problemami współczesnego świata;
- ✓ w ramach wydarzeń towarzyszących wystawie „Podziemia. *Subterra incognita*” w BWA w Katowicach, w marcu 2023 roku odbyły się dwa spotkania edukacyjne prowadzone przeze mnie i dr hab. Małgorzatę Wójcik-Dudek, prof. UŚ. Pierwsze z nich – „Carbonarium edukacyjne” miało miejsce 4 marca i było skierowane do młodzieży powyżej 14. roku życia. Drugie wydarzenie – „Doświadczenie węgla” – odbyło się 7 marca zostało przygotowane z myślą o dzieciach w wieku od 6 do 10 lat. Oba warsztaty podejmowały temat węgla jako elementu dziedzictwa kulturowego

- i środowiskowego, zapraszając uczestników do refleksji nad jego znaczeniem w kontekście współczesnych wyzwań klimatycznych;
- ✓ w ramach wydarzenia „Tydzień zimna” organizowanego przez Miasto Nauki, 4 stycznia 2024 roku odbyły się warsztaty „Czytanie lodu. Laboratorium lektury”, które poprowadziłam wspólnie z dr hab. Małgorzatą Wójcik-Dudek. Podczas zajęć uczniowie uruchamiali zmysły wzroku, słuchu i dotyku, zanurzając się w teksty naukowców i dziennikarzy, którzy poprzez swoje publikacje zwracają uwagę świata na dramatyczne tempo topnienia lodowców. Warsztaty były okazją do ćwiczenia uważności i wrażliwości — wsłuchując się w dźwięki pękającego lodu, staraliśmy się zrozumieć głębszy sens i społeczne znaczenie symbolicznych „pochówków” lodowców organizowanych na Północy. W kontekście przemian klimatycznych i odchodzenia znanego nam świata, wspólnie zastanawialiśmy się nad przyszłością planety;
 - ✓ ogólnopolskie webinarium pt. „Edukacja klimatyczna w szkole – wyzwania i rozwiązania”, zorganizowane przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie, grudzień 2024. Wydarzenie skierowane było do nauczycieli pracujących z uczniami klas IV–VIII szkół podstawowych i miało na celu wsparcie merytoryczne oraz metodyczne w zakresie wprowadzania zagadnień związanych z kryzysem klimatyczno-środowiskowym do praktyki szkolnej;
 - ✓ współtworzę platformę internetową „Książki Ratujące Świat” www.ksiazkiratujaceswiat.pl – repozytorium literatury dotyczącej relacji człowieka z przyrodą, adresowane zarówno do dzieci i młodzieży, jak i dorosłych. Projekt ten, realizowany jest we współpracy z Biblioteką Publiczną im. Jana Śniegonia w Wiśle. Angażujemy studentów polonistyki w tworzenie treści popularyzatorskich na temat książek o klimacie i środowisku. Platforma podzielona jest na cztery kategorie odwołujące się do żywiołów, co ułatwia orientację i wprowadza wymiar narracyjny w odbiorze polecanej literatury;
 - ✓ prowadziłam szkolenia dla Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli i Informacji Pedagogicznej „WOM” w Rybniku pt. „Edukacja klimatyczno-środowiskowa w treściach nowych podstaw programowych. Wyzwania i rekomendacje dla nauczycieli”, 6 maja 2025, online;
 - ✓ prowadziłam spotkanie autorskie z dr Ryszardem Kulikiem, autorem książki *Wystarczająco dobre życie. Przekraczając oddzielenie od siebie, innych i przyrody*, Spin Place, Katowice, 17 stycznia 2025;

- ✓ prowadziłam szkolenie „Mozaiki Klimatycznej” dla Regionalnego Ośrodka Metodyczno-Edukacyjnego „Metis” w Katowicach, 30 czerwca 2025.

Istotnym obszarem mojej działalności naukowej i społecznej jest aktywna obecność w mediach regionalnych, ogólnopolskich oraz zagranicznych, gdzie popularyzuję tematykę edukacji klimatyczno-środowiskowej i humanistycznych podejść do wyzwań środowiskowych. Udział w debacie publicznej traktuję jako narzędzie budowania świadomości społecznej i przekraczania barier między światem nauki a codzienną praktyką edukacyjną. Występowałam w mediach: Polska Agencja Prasowa, PAP Nauka, Polskie Radio – Czwórka, Radio Katowice, „Gazeta Wyborcza”, „Głos Nauczycielski”, Portal Samorządowy, TVN, Krytyka Polityczna:

- ✓ *Polish coal region to introduce climate awareness in primary school subjects*
<https://www.themayor.eu/en/a/view/polish-coal-region-to-introduce-climate-awareness-in-primary-school-subjects-12757>
- ✓ *Lekcja częsta. Temat: Śmierć*
<https://tvn24.pl/premium/edukacja-jak-uczyc-o-smierci-wazne-lektury-st5603983>
- ✓ *Ćwiczmy wyobraźnię, uczmy o klimacie* (GW wyd. ogólnopolskie)
<https://www.pressreader.com/poland/gazeta-wyborcza-0557/20231005/281629604912057>
- ✓ *Czy pani od polskiego może być eko?* Alicja Piekarz 23 czerwca 2024
<https://slaskaopinia.pl/2024/06/23/magdalena-ochwat-czy-pani-od-polskiego-moze-byc-eko/>
- ✓ *Young Leosia czy pani od polskiego? Kto według młodych mówi z RiGCzem*
<https://krytykapolityczna.pl/kraj/januszewska-young-leosia-czy-pani-od-polskiego-kto-wedlug-mlodych-mowi-z-rigcz-em-o-klimacie/limacie?>
- ✓ *Badania raport poloniści wobec zmiany klimatu, uczniowie wobec zmiany klimatu*
<https://katowice.wyborcza.pl/katowice/7,35055,27622525,polonisci-kontra-zmiany-klimatyczne-na-lekcjach-za-duzo-patriotyzmu.html>
- ✓ *Edukacja klimatyczna – jak to robić systemowo? Badania Ochwat, Guzy*
<https://pocotoeko.pl/ke12/>
- ✓ *Audycje w Polskim Radiu Katowice „Witamy w symbiocenie”*
Czym jest symbiocen?
<https://podcasty.radio.katowice.pl/czym-jest-symbiocen/>
Miasta symbiocenu
<https://podcasty.radio.katowice.pl/miasta-symbiocenu/>

Literatura symbiocenu

<https://podcasty.radio.katowice.pl/literatura/>

- ✓ *O edukacji klimatyczno-środowiskowej i ekologicznych mitach / dr Magdalena Ochwat i prof. Piotr Skubała, Jazz Kultura*

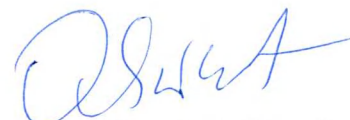
<https://open.spotify.com/episode/6pMAsJPICcv7bSfA53Vc7Y?si=4c6362a1133f4e8f&nd=1&dlsi=ff192765f882425a>

W ten sposób, jak ufam, pomagam dotrzeć do szerokiego grona odbiorców, przez co przyczyniam się do popularyzacji wiedzy klimatyczno-środowiskowej.

- 7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1–6 wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.**

2016 – Złota odznaka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

2018 – Master of Business Administration (MBA), Gdańska Fundacja Kształcenia Menedżerów i Uniwersytet Śląski w Katowicach (walidacja: IAE Aix-en-Provence Graduate School of Management), na podstawie projektu dyplomowego O (nowej) społecznej odpowiedzialności uniwersytetów w Polsce i na świecie. Trendy w XXI wieku w oparciu o działalność Uniwersytetu Śląskiego (promotor: dr Natasza Kosakowska-Berezecka).

(podpis wnioskodawcy)

Filozofická
fakulta

2sk. 1.
DĚKAN FILOZOFICKÉ FAKULTY
UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI
Křížkovského 10, 771 80 Olomouc
Tel.: +420 585 633 001, email: dekan.ff@upol.cz

Ołomuniec, dnia 25.11.2024

Katedra slavistiky
Filozofické fakulty
Univerzity Palackého v Olomouci

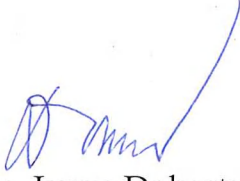
ZAŚWIADCZENIE O ODBYCIU STAŻU NAUKOWEGO

Niniejszym zaświadcza się, że Pani **dr Magdalena Ochwat** – adiunkt zatrudniony w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (Instytut Polonistyki) odbyła w **Uniwersytecie Palackiego**, siedziba Křížkovského 10, 772 00 Olomouc, Czechy (*nazwa i siedziba instytucji przyjmującej*) staż naukowy w terminie od **1.11.2024 – 1.12.2024**.

Zakres merytoryczny stażu obejmował badania dotyczące: ekolingwistyki, nowych narracji, język zmiany klimatycznej, efektem współpracy naukowej będą wspólne artykuły z tego obszaru, które ukażą się w 2025 roku.

Opiekunem merytorycznym doktor Magdaleny Ochwat podczas stażu ze strony Jednostki była: prof. Ivana Dobrotová profesorka nadzwyczajna w Katedrze Sławistyki Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu.

KATEDRA SLAVISTIKY
FILOZOFICKÉ FAKULTY
UNIVERZITY PALACKÉHO
Křížkovského 10
CZ - 771 80 Olomouc

Doc. PhDr. Ivana Dobrotová, PhD.

.....
(podpis dyrektora/kierownika instytucji przyjmującej)

ZAŚWIADCZENIE O ODBYCIU STAŻU NAUKOWEGO

Niniejszym zaświadcza się, że

dr Magdalena Ochwat

odbyła staż naukowy w Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach w okresie od 1 lutego do 30 czerwca 2025 roku.

Staż realizowany był w ramach współpracy pomiędzy Akademią Sztuk Pięknych w Katowicach a Uniwersytetem Śląskim w Katowicach i obejmował działania integrujące refleksję humanistyczną z praktykami artystycznymi. Prace koncentrowały się wokół konceptu symbiocenu – epoki wzajemności i współlistnienia różnych form życia – oraz zagadnień projektowania symbiocentrycznego i koncepcji zarządzania, w tym tworzenia przez ASP Katowice jednostki badawczo-artystycznej o nazwie Symbiuro.

W ramach stażu dr Magdalena Ochwat aktywnie uczestniczyła w przygotowaniach oraz organizacji międzynarodowej konferencji naukowo-artystycznej „Grzyby i Inni. Ku symbiocenowi”, współorganizowanej przez Akademię Sztuk Pięknych i Uniwersytet Śląski. Podczas konferencji wystąpiła jako prelegentka oraz współredaktorka publikacji pokonferencyjnej.

Istotnym elementem stażu była współpraca naukowo-dydaktyczna z kierunkiem sztuka pisania Uniwersytetu Śląskiego oraz Pracownią Sitodruku Akademii Sztuk Pięknych. Dr Magdalena Ochwat prowadziła interdyscyplinarne zajęcia pt. „Jak być ze świata? Humanistyka terenowa”, w ramach których studentki i studenci obu kierunków tworzyli krótkie teksty literackie (monologi, dialogi, narracje) oraz prace artystyczne inspirowane ideą symbiotycznych relacji międzygatunkowych. Efekty tej współpracy zostały zaprezentowane w publikacji wieńczącej projekt, która ukaże się w czasopiśmie „Filoteknos”.

Działania stażowe obejmowały również współtworzenie strategii edukacyjnych i narracyjnych w duchu symbiotycznym, łącząc refleksję ekologiczną z twórczością literacką i wizualną. Staż miał charakter interdyscyplinarny i artystyczno-badawczy, a jego celem było rozwijanie praktyk opartych na współpracy, empatii międzygatunkowej oraz odpowiedzialności za wspólny świat ludzi, zwierząt, roślin i innych organizmów.

Podpisano:

DZIEKAN
WYDZIAŁU PROJEKTOWEGO

.....
DR. DR. HANNA SITARZ-PIETRZAK

[imię i nazwisko opiekuna stażu / dziekana / kierownika jednostki]

[tytuł naukowy, stanowisko]

Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach

Data: 14.07.2025 r.

Miejscowość: Katowice